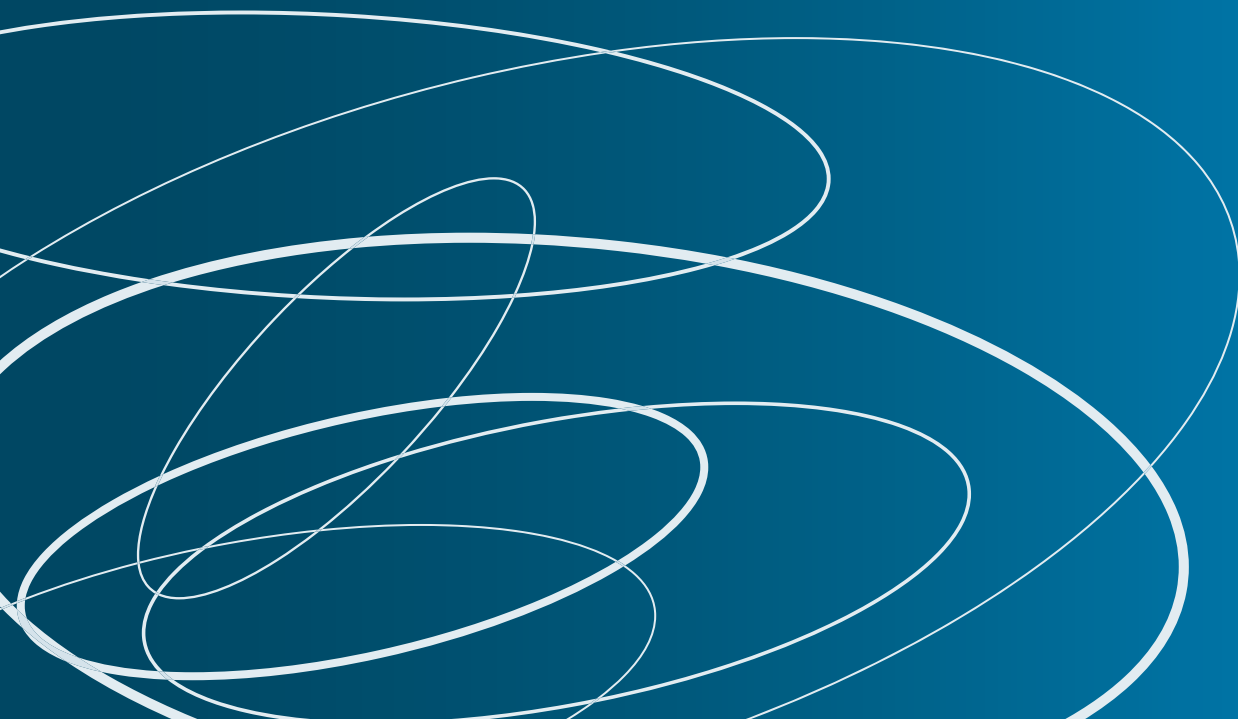

Kursus for forældre til blinde eller stærkt svagsynede børn

En guide til undervisere

Udviklet af Center for Rehabilitering og Specialrådgivning
i konsortium med Synscenter Refsnæs for Socialstyrelsen 2013

Indhold

1. Vejledning til undervisere	03
1.1 Forord	03
1.2. Indledning	04
1.3 Uddybning af læringsmål for børn	08
1.4 Brugen af rollemodeller	09
1.5 Kursusmaterialets teoretiske grundlag	09
1.6 Undervisningskompetencer	14
2. Kursusforløb	15
2.2 Den første kursusdag	17
2.2.a, Introduktion	17
2.2.b Program for forældre, Mestring og mestringstrategier	20
2.2.c Program for børn, Ryste-sammen-leg	25
2.3 Den anden kursusdag	28
2.3.a Program for forældre, Børnesyn og opdragelsesstil	28
2.3.b Program for forældre, Vægtstangsprincippet	32
2.3.c Program for børn, Etablering af familiekuffert	35
2.3.d Familieudfordringen	39
2.3.e Program for forældre, Inspiration fra rollemodeller og efterfølgende dialog	49
2.3.f Program for børn, Sociale og personlige kompetencer	50
2.4 Den tredje kursusdag	51
2.4.a Program for forældre, Sociale og personlige kompetencer	51
2.4.b Program for forældre, Forberedelse af hjemmeopgave	55
2.4.c Program for børn, Forberedelse af hjemmeopgave	57
2.4.d Fællesarrangement med afrunding og evaluering	60
2.5 Opfølgingsdag	62

Titel:	Kursus for forældre til blinde eller stærkt svagsynede børn - en guide til undervisere
ISBN nummer:	978-87-93052-42-0
Udgiver:	Socialstyrelsen
Copyright:	Socialstyrelsen
Forfattere:	Socialstyrelsen, Synscenter Refsnæs og Center for Rehabilitering og Specialundervisning
Opsætning og tryk:	Materielaboratoriet på Synscenter Refsnæs
Sprog:	Dansk
Version:	1.0
Versionsdato:	2013-23-06

1. Vejledning til undervisere

1.1 Forord

Dette materiale er udarbejdet til et kursus for forældre, til blinde eller stærkt svagsynede børn fra skolestart og op til 12 år. Der findes ikke megen evidensbaseret viden på dette felt, men undervisningsmaterialet er bygget op om den viden, både forsknings- og erfaringsbaseret, der eksisterer.

På baggrund af en nedsat tværministeriel arbejdsgruppe, bestående af repræsentanter fra Beskæftigelsesministeriet, Ministeriet for Børn og Uddannelse, Finansministeriet og Social- og Integrationsministeriet, blev der i november 2011 udgivet en rapport om indsatsen for blinde og stærkt svagsynede. Her fremgik det, at antallet af mennesker med synsnedsettelse, der har fået en uddannelse har været faldende, og at kun 37 % af de, der er i den arbejdsdygtige alder og til rådighed for arbejdsmarkedet, og ikke under uddannelse, er i beskæftigelse.

I rapporten konkluderes, at der generelt er en sammenhæng mellem uddannelsesniveaut og deltagelse i samfundet. Det fremgår bl.a., at det at evne selvstændighed og have sociale kompetencer er en vigtig forudsætning for at lykkes med fx uddannelse og job. Fundamentet for at få et arbejde, uanset om det er ordinært eller på særlige vilkår, er at den enkelte har de personlige og faglige kompetencer, som efterspørges på arbejdsmarkedet. En medarbejder skal kunne begå sig socialt på en arbejdsplads, og en uddannelse er helt nødvendig for at kunne imødekomme virksomhedernes behov for fagligt kompetent arbejdskraft. For blinde og svagsynede er udfordringen, at de ikke har adgang til den visuelle verden, hvilket kan medføre en række

vanskeligheder i forhold til udviklingen af både de personlige og faglige kompetencer. Disse vanskeligheder kan allerede i barne- og ungdomsårene håndteres ved at stimulere, motivere, udfordre og udvikle kompetencer og menneskelige egenskaber, som er vigtige for den enkeltes uddannelses- og beskæftigelsesmuligheder.

Et forældrekursus over 4 dage er ikke tilstrækkelig, men det kan være et skridt på vejen. På kurset har forældrene mulighed for at erhverve viden om, hvordan de bedst støtter deres børn i at opnå ressourcer til at begå sig. Forældre og børn afprøver samtidig, sammen med andre familier, forskellige aktiviteter, der kan rykke den enkelte og familien et væsentligt skridt i retning af at opdage muligheder for udfoldelse og mestring af forskellige opgaver.

Kursusmaterialet er udarbejdet for Socialstyrelsen af et konsortium bestående af Center for Rehabilitering og Specialrådgivning samt Synscenter Refsnæs. I forbindelse med udviklingen af kursusmaterialet, har der desuden været nedsat en følgegruppe bestående af Bodil Gaarsmand, lektor v. UC-Syddanmark, Henning Gade, chefkonsulent v. Dansk Arbejdsgiverforening, Anni Elmgreen, afdelingsleder v. Center for Inklusion samt Peter Rodney, psykolog, unge- og inklusionskonsulent v. Institut for Blinde og Svagsynede. Derudover har der været nedsat en ekspertgruppe af Socialstyrelsen, bestående af Thorkild Olesen, landsformand v. Dansk Blindesamfund samt Mariann Lillemose, projektleder v. Dansk Blindesamfund.

1.2. Indledning

Dette kursusmateriale er en vejledning til undervisere på kurser for forældre til blinde eller stærkt svagsynede børn, fra skolestart og op til 12 år, hvor også børn med synsnedsættelser og deres søskende deltager. Den direkte målgruppe for kurset er forældrene.

Formålet med kurset er at give forældrene viden om samspillet i familien, samt understøttelse heraf ud fra centrale temaer, såsom mestringsstrategier, sociale og personlige kompetencer samt at håndtere balancen mellem omsorg og udfordringer. Den tilegnede viden kan forældrene bruge til at støtte deres børn i en styrkelse af deres ressourcer, samt give deres børn udfordringer, som på sigt kan ruste dem til øget samfundsdeltagelse. Formålet tydeliggøres af det overordnede læringsmål:

- at give forældrene viden om, hvordan de understøtter udviklingen af kompetencer hos børn med stærkt nedsat eller manglende syn.

Undervisningsmaterialet beskriver indholdet for hver kursusdag, herunder hvilket viden der skal formidles, og hvordan, hvilke øvelser der skal gennemgås med forældre og børn, og hvor lang tid, der skal bruges på hvert punkt.

Formålet er at sikre, at underviseren har den nødvendige og relevante viden om forældre til blinde og stærkt svagsynede børn, samt viden om børnene selv, og klæde underviseren på til at kunne afholde kursusforløbet. Materialet er bygget op omkring, at underviseren gennemgår på forhånd valgte emner, og at de udlevere relevante opgaver til forældrene som sættes i gang med at arbejde med emnet gennem praktiske øvelser.

Kursusmaterialet består af en beskrivelse af:

- Målgruppen
- Kursets form
- Læringsmål for det samlede kursus samt hver kursusgang
- Kursets indhold
- Undervisningsprincipper
- Kursusmaterialets teoretiske grundlag
- De enkelte undervisnings-sessioner - Litteraturliste

Målgruppen

Målgruppen for kurset er forældre til blinde og stærkt svagsynede børn. Det vil sige børn med en synsstyrke, der er 6/60 eller derunder. Det opfordres til at begge forældre deltager på kurset. Enlige forældre kan tage en anden omsorgsperson med på kurset.

Samtidig deltager børnene med stærkt nedsat eller manglende syn og deres søskende også på kurset. Det giver både børn og forældre viden om samspillet i familien. Børnegruppen er afgrænset aldersmæssigt, så de er relativt jævnaldrende. Denne aldersgruppe er valgt, fordi forældrene på dette tidspunkt i barnets liv forventes at være nået et stykke vej i deres krisehåndtering, i forhold til barnets synsnedsættelse. Det har betydning for forældrenes læringsproces. Endvidere vil børnene udviklingsmæssigt matche hinanden.

Form

Kurset består af tre sammenhængende dage, samt en opfølgingsdag cirka en måned efter. Det anbefales at kurset afholdes i en weekend af hensyn til familiernes arbejdsmæssige situation, hvor

forældre og børn kommer fredag eftermiddag, og bliver indtil søndag middag. Af samme grund afholdes opfølgingsdagen en lørdag.

På kurset veksles der mellem oplæg, hvor forældrene har mulighed for at tilegne sig viden og praktiske øvelser, hvor forældre og børn er sammen, samt øvelser hvor de er opdelt.

Læringsmål

Kurset er bygget op omkring det overordnede læringsmål:

- at give forældrene viden om, hvordan de understøtter udviklingen af kompetencer hos børn med stærkt nedsat eller manglende syn.

For at opnå hovedlæringsmålet opstilles en række underordnede læringsmål, for henholdsvis forældre og børn.

Læringsmålene for forældrene er at opnå viden om:

- Udviklingen af sociale og personlige kompetencer hos børn med stærkt nedsat eller manglende syn, og gerne med fokus på eget barn.
- Hvordan mestringsstrategier kan påvirke udviklingen af kompetencer hos børn med stærkt nedsat eller manglende syn.
- Hvordan opdragelsesstile kan påvirke samspillet mellem forældre og børn med stærkt nedsat eller manglende syn.
- Balancen mellem omsorg og udfordring i forhold til børn med stærkt nedsat eller manglende syn.
- Samspillet i familier med børn med stærkt nedsat eller manglende syn, gennem praktiske øvelser.

Læringsmålene for børnene er at opnå viden om:

- Hvordan børn med stærkt nedsat eller manglende syn, kan få større indsigt i samspillet i familien.
- Hvordan børn med stærkt nedsat eller manglende syn, kan udvikle personlige og sociale kompetencer.
- Hvordan børn med stærkt nedsat eller manglende syn, kan bidrage til drøftelser i familien.
- At alle, børn som voksne, møder udfordringer.

Indhold

Kurset tager udgangspunkt i familien som en samlet enhed. Kursets indhold er baseret på, at særligt forældre, men også børn tilegner sig viden om, hvordan samspillet fungerer i familier med børn med nedsat syn.

I kursusmaterialet er der fokus på, at samspillet mellem forældre og børn, kan kobles til en række udviklings-sensitive parametre (Sommer, 2003):

- Forældrenes opfattelse af børn (fx kan forskelligt syn hos mor og far virke negativt).
- Forældrenes handlinger sammen med deres børn (den konkrete omsorg/opdragelse i familien, hvor det er vigtigt at finde balancen mellem krav og hensyn).
- Forældrenes psykiske status og trivsel (forældrenes positive, psykiske habitus danner grundlaget for, at barnet kan udvikle sig).
- Graden af konflikt eller harmoni mellem forældrene (længere tids intensiv konflikt og disharmoni, er en af de mest afgørende faktorer, når det drejer sig om fejludvikling hos børn).

- Barnets personlighed.
- Familiens forhold til netværk.

Gennem oplæg og praktiske øvelser rettet mod familien som helhed, kaldet Familieudfordringen (se afsnit 3.3.d). Familien sættes i uvante situationer, og udfordres på den måde til at løse de forskellige praktiske opgaver i fællesskab, på baggrund af den tilegnede viden fra de indledende oplæg.

Familieudfordringen ligger på et sådant niveau, at alle familierne kan deltage i den – på den ene eller den anden måde. Baggrunden for valget af denne pædagogiske metode er, at alle personer får en rolle at spille, alle bliver indbyrdes afhængige, og familiens samspilsrelationer kan træde frem.

Familierne får samtidig mulighed for at reflektere over, hvad der overraskede dem ved sig selv og andre i familien.

Konkret arbejdes der med følgende emner for forældre og børn:

Forældre

- Mestringsstrategier – personlige forudsætninger hos børn og forældre.
- Børnesyn og opdragelsesstil.
- Balancen mellem omsorg og udfordringer.
- Sociale kompetencer og færdigheder.
- Formulering af hjemmeopgave.

Børn

- "Ryste-sammen-leg".
- Leg og læring – bevidstgørelse om og italesættelse af egen situation.
- Leg og læring – personlige og sociale kompetencer.

Undervisningsprincipper

Der tages udgangspunkt i, at læring er en stræben efter viden på baggrund af opmærksomhed og nysgerrighed generelt (Hansen, 1997), og er en proces, der ikke kun foregår i et undervisningslokale, men i alle læringsmiljøer (Fredens, 2004). Familiens mestringsstrategier kan udvikles gennem praktiske samspilsopgaver, som pædagogiske værktøjer.

Læringsprocessen består af:

Viden – forståelse – anvendelse - analyse – evaluering – nyskabelse (Anderson, 2001).

- **Viden:** forældrene får viden om børns udvikling, kompetenceudvikling, udfordringer for mennesker med synshandicap, opdragelsesstile og mestringsstrategier. Børnene formulerer erfaringer, ideer, strategier og udfordringer i deres dagligdag.
- **Forståelse:** den nye viden erkendes gennem refleksion, gruppediskussioner, sparring, tolkning, eksemplificering og relatering til egen dagligdag. Der udvælges relevante fokusområder.
- **Anvendelse:** den nye viden afprøves i nye konkrete situationer. Familierne afprøver udvalgte ideer i hjemmeopgaven.
- **Analysere – evaluere – skabe nyt:** der reflekteres og evalueres løbende over familiernes oplevelser under udfordringerne og i undervisningen. Forældre og børn konkluderer både hver for sig og sammen, og kan aftale hvilke nye ideer, de kan omsætte i deres hverdag. Læringen kan forankres, når ideerne udfoldes i praksis.

Vejledning til undervisere

Læringssynet er således baseret på deltagelse og interaktion, hvor læring foregår gennem dialog, og at det der arbejdes med i undervisningen, kan anvendes i praksis.

I forældreundervisningen tilstræbes det at veksle mellem assimilativ og akkomodativ læring. Det vil sige læring foregår ved at forældrene:

- Lærer noget, der bygger ovenpå de mentale skemaer, de i forvejen har.
- Lærer noget, der omstrukturerer deres mentale skemaer (Illeris 2006).

De mentale skemaer består af den overordnede struktur i menneskets måde at forstå verden, dets samlede vidensbank.

Fokus søges lagt på den akkomodative læring, da denne kan være med til at skabe mere holdbare, fleksible og anvendelige læringsresultater (Illeris, 2006).

Konkret veksles der mellem:

- Korte, teoretiske oplæg.
- Arbejde med illustrative eksempler og videomateriale fra Dansk Blindesamfund (DBS).
- Praktiske opgaver og udfordringer.
- Refleksion i plenum, mindre grupper og i den enkelte familie.

1.3 Uddybning af læringsmål for børn

Da det tilstræbes at både børn og forældre får mulighed for at udvikle deres roller i samspillet i familien, er der udarbejdet læringsmål for både børn og forældre. I følgende uddybes læringsmålene for de børn, der deltager i kurset. Med læringsmålene tydeliggøres, hvad det forventes at deltagerne tilegner sig af viden gennem kursusforløbet. Nedenfor beskrives formålet med læringsmålene, de konkrete læringsmål, og hvordan de forventes opfyldt.

Denne beskrivelse skal underviserne formidle videre til forældrene, der under forløbet skal holdes ajour med børnenes undervisning. I kapitel 2, Kursusforløb, vil der under "program for forældre" findes korte beskrivelser af den konkrete undervisning for børnene, og de enkelte læringsmål

for dagen. Nedenstående skal videreformidles som en overordnet hensigtserklæring.

Formålet med læringsmålene er:

- At børnene sættes i stand til bedre at tage aktiv del i familien.
- At børnene udvikler deres personlige og sociale kompetencer.

Læringsmålene for børnene er at opnå viden om:

- Hvordan børn med stærkt nedsat eller manglende syn, kan få større indsigt i samspillet i familien.
- Hvordan børn med stærkt nedsat eller manglende syn, kan udvikle personlige og sociale kompetencer.
- Hvordan børn med stærkt nedsat eller manglende syn, kan bidrage til drøftelser i familien
At alle, børn som voksne, møder udfordringer.

Opfyldelse af læringsmålene sker ved:

- At sætte fokus på samme emner som forældregruppen arbejder med, for derved at skabe fælles opmærksomhed og fremme dialogen.
- At børnene, såvel seende søskende som børn med synsnedsættelser, tænker over, og sætter ord på, situationer og oplevelser omkring sig selv, og sig selv i familien.
- At børnene, såvel seende søskende som blinde og svagtseende får indsigt i, at alle møder udfordringer – de er ikke alene.
- At børnene oplever, at den enkelte, på trods af sin evt. synsnedsættelse, kan bidrage til fællesskabet.
- At børnene lærer at videregive tanker til drøftelse i familien.
- At børnene øver sig i at træffe personlige valg, tage initiativ og samarbejde.

1.4 Brugen af rollemodeller

Kursusmaterialet lægger op til, at der gøres brug af rollemodeller gennem kursusforløbet. Det anbefales, at der gøres brug af voksne med synsnedsættelse som rollemodel.

Formålet er at give forældre og børn mulighed for at få konkret rådgivning og vejledning fra en person, der har et personligt kendskab til, hvordan man kan mestre de udfordringer, man møder som synshandicappet. Derudover kan rollemodellerne bruges som konkret inspiration, idet børn og forældre kan forsøge at afkode, hvordan de tænker og hand-

ler og senere selv forsøge sig med samme strategi.

Brug af rollemodeller giver således anledning til både assimilativ og akkomodativ læring.

Rollemodeller kan inddrages i udvalgte dele af kurset. Eller de kan bruges som gennemgående formidlere i løbet af hele kurset.

Når rollemodeller bruges i eksempelvis en enkelt undervisningssituation, ved et oplæg eller lignende er hensigten typisk at skabe dialog mellem deltagerne og rollemodel om et konkret emne eller forhold. Ud fra samspillet mellem rollemodel og kursister skabes inspiration hos kursisterne til at se på egne udfordringer og problemstillinger på en ny måde.

Når rollemodeller bruges som gennemgående formidlere og deltagerne gennem et helt kursusforløb, giver det mulighed for yderligere fordybelse og refleksion.

1.5 Kursusmaterialets teoretiske grundlag

Der findes ganske lidt forskningsbaseret viden om forældre til blinde eller stærkt svagsynede børn. Nærværende undervisningsmaterialet baserer sig på generel forskningsbaseret viden om familier, samt samspilsrelationer mellem børn og forældre. Den aktuelt bedste viden på området, suppleres med flere års erfaringsbaseret viden fra Center for Rehabilitering og Specialrådgivning, og Synscenter Refsnæs arbejde med målgruppen.

I udviklingen af kursusmaterialet er der sat fokus på 4 kerneområder:

- Mestringsstrategier.
- Børnesyn og opdragelsesstil.

- Sociale færdigheder og kompetencer.
- Balancen mellem omsorg og udfordringer.

Områderne er valgt fordi de, på baggrund af mange års erfaring med målgruppen, vurderes at have central betydning for sammenhængen mellem forældrenes forhold til deres børn, og børnenes udviklingsmuligheder.

Teori om mestringsstrategier

Kursusmaterialet tager afsæt i generel viden om samspillet i familier, og specifik viden om familier med børn med funktionsnedsættelser herunder synsnedsættelser. Det enkelte barns udvikling kan forstås indenfor det menneskelige og kulturelle relationer. Derfor har familiens generelle reaktionsmønstre og praksisser, indflydelse på, hvordan børn socialiseres. Når en familie får et barn med handicap, kan det derfor få omfattende betydning for familien som helhed. (Ingstad, 1984).

Erfaringsmæssigt kan der gøre sig særlige forhold gældende i familier, der har et barn med synsnedsættelse eller andre funktionsnedsættelser. Disse forhold kan have en sammenhæng med forældrenes reaktioner på at få et barn med handicap, og med hvilke mestringsstrategier, de vælger at tage i anvendelse.

Når forældre får et barn med en synsnedsættelse, oplever de fleste en psykisk stresssituation. Det skyldes ofte at deres grundlæggende værdier eller mål, kan blive truet (Lazarus 1994). I en sådan situation vil forældre søge at imødegå, undgå

eller klare situationen på forskellig vis. Deres valg af mestringsstrategi kan have indflydelse på deres opdragelsesstil.

Erfaringsmæssigt er det ikke kun på diagnosetidspunktet, at forældrene kan opleve en stresssituation. Det kan de også gøre, om end i mildere form, når der sker et skift i barnets liv.

Mestringsstrategier kan inddeles i 2 overordnede kategorier:

- Emotionelt betingede strategier, der oftest består i, at man fornægter situationen og undgår at handle
- Problemfokuserede strategier, hvor man handler, søger viden, og ser på, hvad man selv eller andre kan gøre, for at løse problemet (Lazarus, 1994).

På kurset bliver forældrene præsenteret for forskellige mestringsstrategier, som både de selv og deres børn kan anvende. De kan få mulighed for at reflektere over, hvilken sammenhæng der kan være mellem mestringsstrategier og deres egen, samt barnets personlighed, og inspiration til, hvordan andre strategier kan anvendes.

Teori om børnesyn og opdragelsesstil

Kursusmaterialet tager afsæt i det "nye" børnesyn, hvor børn opfattes som kompetente og aktive individer, der udvikler sig i tæt samspil med omgivelserne. Udvikling af kompetencer ses essentielt som en samarbejdsproces (Sommer, 2004).

Barnets samlede kompetencer gør det ikke jævnblydigt med den voks-

ne, men gør at barnet, efterhånden som det bliver større, kan inddrages i mere komplekse sociale, og lærende relationer med voksne. Voksne hjælper børn med at integrere sig i en, med tiden, mere og mere kompleks verden.

Baumrind (Sommer, 2004) har udviklet en model, der illustrerer forskellige opdragelsesstile, og hvordan disse kan påvirke børns udvikling og væren i verden. Det drejer sig om:

Autoritativ (demokratisk) opdragelsesstil

- Stiller krav og er responsiv
Respekterer både børns og voksnes rettigheder.
- Stiller udviklingsrelevante krav, og markerer klare grænser for opførsel.
- Udtrykker hensyn, interesse for barnets gøremål og viser personlig hengivenhed.
- Opmuntrer til deltagelse i familiens beslutningsprocesser.

Autoritær (kravsættende) opdragelsesstil

- Stiller store krav, men er ikke responsiv.
- Lægger vægt på konformitet og begrænset tolerance.
- Kræver, at barnet skal adlyde.
- Fordrer, at faste, indiskutable regler skal følges.

Permissiv (eftergivende) opdragelsesstil

- Responsiv, men krav-undvigende.
- Barnet inddrages ofte i beslutninger, og skal tage stilling til ting, det ikke kan overskue.
- Barnets ønsker kommer før de voksnes.

SFI rapporten (Bengtsson, 2010) konkluderer, at mange forældre til blinde børn kan have en tendens til at anvende, hvad Baumrind definerer som en permissiv opdragelsesstil. Rapporten konkluderer, at det kan have sammenhæng med, at blinde børn sjældent foretager sig grænsesøgende aktiviteter. Samtidig peger en opgave fra UC-Syd i retning af, at børn med synsnedsættelser, der udsættes for en autoritativ opdragelsesstil, har de bedste udviklingsmuligheder (Tikjøb, 2010).

De opdragelsesstrategier der anvendes, har tæt sammenhæng med hele familiens funktion og kan også påvirke måden, hvorpå der stilles krav og forventninger til det svagsynede barns søskende. Der kan både være tale om, at forældre anvender samme opdragelsesstil, men også at opdragelsesstilen er forskellig, så barnet med nedsat syn for eksempel opdrages efter en permissiv opdragelsesstil, mens de fuldt seende søskende opdrages autoritært. Generelt kan forældrenes opdragelsesstil have stor indflydelse på børns udvikling og personlighed (Sommer, 2003).

På kurset vil forældrene kunne opnå øget viden om mestringsstrategier samt opdragelsesstile. Det kan give anledning til at afdække, og eventuelt ændre fastlåste situationer i familiens samspil, ligesom det kan give mulighed for aktivt at arbejde med såvel egen mestringsstrategi som opdragelsesstil.

Den erfaringsbaserede viden peger på, at forældrene ofte kombinerer flere forskellige stile. Erfaringen viser, at forældrene på den ene side udtrykker stor forståelse for behovet

for at udfordre børnene, men at de i pressede situationer kan falde tilbage til den overbeskyttende forældrerolle.

Teori om personlige og sociale kompetencer

Kursusmaterialet tager afsæt i, at en del børn med synsnedsættelser kan have særlige udfordringer i udviklingen af personlige og sociale kompetencer. Det hænger sammen med, at en del af disse kompetencer indlæres gennem visuel observation og imitation.

Sociale kompetencer defineres som "at kunne etablere fællesskaber med andre, føle og udtrykke empati og respekt for andre, indgå i sammenhænge med andre og kende demokratiske værdier" (Jensen 2004).

Personlige kompetencer defineres som individets egne, indre kompetencer. Nyere forskning rejser dog spørgsmål omkring adskillelsen af personlige og sociale kompetencer, idet en kompetence altid realiseres af en person i forhold til noget eller nogen. Man kan argumentere for, at det er svært at tale om en kompetence, som ikke udtrykkes socialt (Nygren 2004).

Sociale og personlige kompetencer kan betragtes som en persons sociale færdigheder og forudsætninger. Der er først og fremmest tale om:

- Færdigheder med henblik på at skabe sociale kontakter, og forbedre håndteringen af sociale situationer.
- Kundskab om kulturer, grupper mv., og evnen til empati.

- Mening på personligt plan som tilknytning, involvering og selvværd.

Sociale og personlige kompetencer kan inddeles i tre kategorier:

- **Handling:** handleaspektet defineres, som det der gøres, og som derfor umiddelbart kan observeres. Dette aspekt skal ofte splittes op i overskuelige delelementer, som kan synliggøre selve den konkrete handling, i denne bestemte kontekst. Det handler om at **handle!**
- **Personlig drivkraft:** drivkraften er det, som får personen til at fortsætte. Det handler om at være motiveret til at indgå i sociale sammenhænge. Her bliver personens selvværd vigtigt, da der ofte er en sammenhæng mellem den personlige drivkraft, og oplevelsen af at kunne mestre. Det handler om **at ville!**
- **Viden:** i denne forbindelse menes de kundskaber, eller den viden, der kræves for at magte en social kontekst på en kompetent måde. Det at have viden om, hvordan man agerer i en bestemt social kontekst. Viden om mentale processer, såsom andres tanker og intentioner. Det handler om **at vide!** (Metner og Storgård 2007).

På kurset vil forældrene få viden om personlige og sociale kompetencer, samt redskaber til at analysere, hvad de med fordel kan arbejde videre med.

Erfaringsbaseret viden om børn med nedsat syn viser, at alle aspekter som regel er til stede, men børn kan have udfordringer på forskellige områder. Hvis barnet for eksempel vil og ved, men ikke gør, kan der arbejdes med at indlære konkrete handlestrategier..

Konkret redskab "Vægtstangsmappen" - til forældrenes håndtering af balancen mellem omsorg og udfordringer

Kursusmaterialet tager afsæt i materialet "Vægtstangsmappen" (bilag 3), der er udviklet i forbindelse med dette kursuskoncept. Materialet er udviklet dels på baggrund af SFI rapportens (Bengtsson, 2010) konklusioner om forældrenes opdragelsesmetoder, dels på baggrund af erfaringsbaseret viden om de udfordringer, forældre til børn med synsnedsættelser oplever i forhold til at finde balancen mellem omsorg og udfordringer i børneopdragelsen. Formålet med Vægtstangsmappen er, at give forældrene konkrete redskaber til at analysere og arbejde med opdragelsesstile, og på den måde opnå en bevidsthed om deres egen balance mellem omsorg og udfordringer i opdragelsen af deres børn.

Vægtstangsmappen skal således bidrage til, at forældrene bliver mere bevidste om balancen mellem omsorg og udfordringer, og hvorvidt de er krævende eller eftergivende i forhold til deres børn.

Underviseren skal introducere forældrene grundigt til brugen af værktøjet. For at bruge vægtstangsprincippet skal forældrene sætte krydset der, hvor det giver det bedste billede af virkeligheden. Det bør understreges af underviseren, at der ikke findes rigtige eller forkerte svar, og at der ikke er nogen, der kontrollerer, hvor krydserne sættes.

Ud fra resultaterne i "Vægtstangsmappen" udvælger forældrene 1 til 2 emner, som de kunne tænke sig at ændre på og arbejde videre med, når de kommer hjem. De drøfter, eventuelt sammen med underviseren, hvordan det i praksis kan realiseres.

I familierne kan børn og forældre dele deres ideer, og eventuelt lave fælles aftaler. Om ønsket bør underviserne stå til rådighed.

1.6 Undervisningskompetencer

Forældreundervisning:

Underviserne skal, ud over undervisningskompetence og -erfaring, have viden om og erfaring med børn med synsnedsættelser, rådgivning/vejledning af målgruppen, forældrereaktioner, mestringsstrategier, opdragelsesstile, samt sociale og personlige kompetencer. Konkret bør underviserne have erfaring med at tilrettelægge og afvikle forældrekurser. Det anbefales, at underviserne er uddannede psykologer, pædagoger/lærere eller lignende, med en synsfaglig ud-

dannelse indenfor specialundervisning og/eller ADL og mobility.

Børneundervisning:

Underviserne skal, ud over undervisningskompetence og -erfaring, have viden om og erfaring med børn med synsnedsættelser, deres familier og netværk, samt rådgivning og vejledning af målgruppen. Konkret bør underviserne have erfaring med tilrettelæggelse og afvikle kurser for børn. Det anbefales, at underviserne er uddannede lærere, pædagoger eller lignende, suppleret med en synsfaglig uddannelse indenfor specialundervisning og/eller ADL og mobility.

2. Kursusforløb

Hver undervisningsdag indeholder et program for hhv. børn og forældre, samt eventuelle fælles aktiviteter, mens opfølgingsdagen alene er for forældre.

På denne side vises et overblik over undervisningsdagene, og efterfølgende præsenteres programmerne for de enkelte kursusgange.

1. Kursusdag:		2.2
17.00 - 18.00	Fælles:	Introduktion 2.2.a
18.00 - 19.00	Fælles	Aftensmad
19.00 - 20.45	Forældre:	Mestring og mestringsstrategier 2.2.b
19.00 - 20.45	Børn:	Ryste-sammen-leg 2.2.c
2. Kursusdag:		2.3
08.00 - 09.00	Fælles	Morgenmad
09.00 - 10.15	Forældre:	Børnesyn og opdragelsesstil 2.3.a
10.15 - 10.25	Fælles	Pause
10.25 - 11.15	Forældre:	Vægtstangsprincippet 2.3.b
09.00 - 11.15	Børn:	Etablering af familiekuffert 2.3.c
11.15 - 13.40	Fælles:	Familieudfordringen 2.3.d
13.40 - 14.25	Fælles	Frokost
14.25 - 15.55	Fælles:	Familieudfordringen 2.3.d
15.55 - 16.25	Fælles	Pause
16.25 - 17.30	Fælles	Familieudfordringen 2.3.d
17.30 - 18.00	Fælles	Pause
18.00 - 19.30	Fælles	Aftensmad
19.30 - 20.45	Forældre	Inspiration fra rollemodeller. Dialog med repræsentanter fra DBS 2.3.e
19.30 - 20.45	Børn	Social og personlig kompetence 2.3.f
3. Kursusdag:		2.4
08.00 - 09.00	Fælles	Morgenmad
09.00 - 10.55	Forældre:	Sociale og personlige kompetencer 2.4.a
10.55 - 11.45	Forældre:	Forberedelse af hjemmeopgave 2.4.b
09.00 - 11.45	Børn:	Forberedelse af hjemmeopgave 2.4.c
11.45 - 12.25	Fælles	Frokost
12.25 - 13.15	Fælles:	Fællesarrangement 2.4.d
13.15 - 13.30	Fælles:	Afrunding og evaluering 2.4.d

Opfølgingsdag:

10:00 – 10:15	Velkomst m/kaffe etc.
10:15 – 11:00	Videoptagelser fra kursusforløbene
11:00 – 12:00	Gruppearbejde
12:00 – 13:00	Frokost
13:00 – 13:30	Gruppearbejde
14:15 – 15:00	Foredrag
15:00 – 15:30	Julekort 2028
15:30 – 16:00	Afslutning
16:00 – 16:15	Evaluering

2.5

2.2 Den første kursusdag, Introduktion

Form	<p>Efter ankomst og indkvartering mødes alle deltagerne i mødelokalet.</p> <p>Underviserne fortæller lidt om kurset (hvem der siger hvad, skal af hensyn til tiden være afklaret inden kursusstart).</p> <p>Familierne præsenteres kort for de tre rollemodeller, der afholder oplæg på 2. kursusdag. Forældrene vil i løbet af kurset have mulighed for at henvende sig til disse og stille spørgsmål.</p> <p>Dernæst får familierne besked om, at de skal på en rundtur med tilhørende opgaver, og til sidst afsluttes fællesarrangementet med, at de enkelte familier præsenterer sig selv i plenum.</p> <p>Underviserne skal optage videosekvenser under hele kurset. Dette kræver, at alle deltagere giver deres samtykke hertil. Sørg for at få tilladelse fra alle under introduktionen.</p> <p>Der er i alt afsat 1 time til fællesarrangementet.</p>
Program	<p>17.00- 17.10 Introduktion i plenum.</p> <p>17.10- 17.30 Rundvisning på undervisningsstedet.</p> <p>17.30- 18.00 Præsentation af familierne i plenum.</p>
Praktisk forberedelse	<ul style="list-style-type: none"> • En kort introduktion til det samlede kursus. • Forberedt en rundvisning på stedet. • Småopgaver er klar og placeret rundt omkring på lokaliteten. • Styr på papir og blyant. • Printet en liste med forslag til, hvad en præsentation af familien kan indeholde til forældrene. • Have forberedt formen for forældrenes præsentation (f.eks. på flipover). • Have styr på småopgaverne, herunder hvordan de gennemføres og relevante rekvisitter. • Have aftalt hvem der filmer, efter forudgående tilladelse fra deltagerne.

	<ul style="list-style-type: none"> • Papir og blyant til alle kursister. • Papkort med liste til præsentation af familie. • Oversigt over brugen af småopgaver. • Kamera. • Løsningsark til småopgaverne. • Diverse genstande til småopgaverne. • Se nærmere beskrivelse under "Indhold".
Indhold Kort introduktion	<p>Deltagerne skal rundt på kursusstedet, så alle ved hvor der er toiletter, spisesal, værelser, trapper etc. For at sikre, at familierne kommer rundt, har underviserne placeret nogle små opgaver, som beskrevet nedenfor. Opgaverne er en slags "ryste-sammen-opgaver", samt en forsmag på aktiviteten på 2. kursusdag, som kaldes "Familieudfordringen". Underviseren kan læse mere om Familieudfordringen under afsnit 2.3.d.</p> <p>Underviserne informerer om, hvor opgaverne findes. Familierne har 20 minutter til at finde og løse dem, samt til at færdiggøre præsentationen af deres familie. De sidste 30 minutter præsenterer familierne sig for hinanden.</p>
Læringsmål	<ul style="list-style-type: none"> • At deltagerne er informeret om kursets overordnede indhold. • At kursister og undervisere er præsenteret for hinanden. • At kursister og undervisere lærer hinanden bedre at kende, så der skabes forudsætningerne for en tryk atmosfære. • At børnene med synsnedstættelser lærer at orientere sig på kursusstedet.
Øvelse "Ryste-sammen"	<p>Deltagerne skal rundt på kursusstedet, så alle ved, hvor der er toiletter, spisesal, værelser, trapper etc. For at sikre at familierne kommer rundt, har underviserne placeret nogle små opgaver, som beskrevet nedenfor. Opgaverne er i sig selv nærmest "ryste-sammen-opgaver"</p>

Brug af materialer	<p>men også en forsmag på aktiviteten på 2. kursusdag, som kaldes "Familieudfordringen". Underviseren kan læse mere om Familieudfordringen under afsnit 2.3.d. Underviserne informerer om, hvor opgaverne findes. Familierne har 20 minutter til at finde og løse dem, samt til at færdiggøre præsentationen af deres familie. De sidste 30 minutter præsenterer familierne sig for hinanden.</p>
Eksempler på småopgaverne:	<ul style="list-style-type: none"> • Der er 4 dufte i aflukkede hylstre. Hvilke dufte fornemmer I? • Der er 10 forskellige lyde på en CD. Hvilke lyde er det? • 5 genstande skal sorteres efter vægt. Hvordan skal rækkefølgen være? • Mærk på 5 føleposer (syet sammen så man ikke kan få genstanden ud). • Hvilke genstande mærker I? (vatpind, tape, batteri etc.)
Øvelse "Præsentation af familierne"	<p>Familierne får udleveret papir, blyant og en liste med forslag til, hvad en præsentation af familien kan indeholde:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Hvilke livretter har I, i familien? • Hvad er I fælles om at se i TV? • Hvilke rum i hjemmet synes I bedst om? • Har I husdyr, hvad har I navngivet dem, og hvorfor? • Hvor langt har I tilsammen til skole og arbejde? • Andet <p>Afslutningsvis samler underviseren familierne i plenum. Efterfølgende skal hver familie præsentere sig over for de andre familier. Såfremt familiemedlemmerne har lyst til det vil det være fint, hvis hensigtsmæssigt, at alle, både forældre og børn, kommer til orde.</p>

2.2.b Program for forældre, Mestring og mestringstrategier

Form	Almen undervisning. Der er i alt afsat 1 time og 45 minutter til programmet.												
Program	<table border="0"> <tr> <td>19.00 – 19.15</td> <td>Oplæg med overblik over kursets teoretiske indhold, herunder oplæg om faktorer der har betydning for børns udvikling.</td> </tr> <tr> <td>19.15 – 19.30</td> <td>Information om børneundervisning.</td> </tr> <tr> <td>19.30 – 19.50</td> <td>Oplæg om mestringstrategier .</td> </tr> <tr> <td>19.50 – 20.15</td> <td>Hvad anbefaler unge med synsnedsættelse?</td> </tr> <tr> <td>20.15 – 20.40</td> <td>Oplæg om personlige kompetencer/social kapital.</td> </tr> <tr> <td>20.40 – 20.45</td> <td>Opsamling/afrunding.</td> </tr> </table>	19.00 – 19.15	Oplæg med overblik over kursets teoretiske indhold, herunder oplæg om faktorer der har betydning for børns udvikling.	19.15 – 19.30	Information om børneundervisning.	19.30 – 19.50	Oplæg om mestringstrategier .	19.50 – 20.15	Hvad anbefaler unge med synsnedsættelse?	20.15 – 20.40	Oplæg om personlige kompetencer/social kapital.	20.40 – 20.45	Opsamling/afrunding.
19.00 – 19.15	Oplæg med overblik over kursets teoretiske indhold, herunder oplæg om faktorer der har betydning for børns udvikling.												
19.15 – 19.30	Information om børneundervisning.												
19.30 – 19.50	Oplæg om mestringstrategier .												
19.50 – 20.15	Hvad anbefaler unge med synsnedsættelse?												
20.15 – 20.40	Oplæg om personlige kompetencer/social kapital.												
20.40 – 20.45	Opsamling/afrunding.												
Praktisk forberedelse	<ul style="list-style-type: none"> Teknisk udstyr klargøres, så der kan vises video og eventuelt PowerPoint præsentationer Whiteboard, tavle eller flipover bruges til opsamling af pointer fra refleksionerne. 												
Brug af materialer	<ul style="list-style-type: none"> PowerPoint præsentationer af oplæggene med mestringstrategier og kompetencer. <p>Underviseren kan hente inspiration i videoen "Den svære besked". Videoen findes på Dansk Blindesamfunds hjemmeside www.oejenaabner.dk</p>												
Indhold Kort Introduktion	<p>Underviserne giver en indledende introduktion til forældrene om hele kurset, samt et overblik over det teoretiske indhold. Derefter følger oplæg om mestringstrategier, en gennemgang af resultaterne fra et Social Kenderseminar på Synscenter Refsnæs, og en model for personlige kompetencer/social kapital. Emnerne er centrale i forhold til alle børn og forældre, men kan erfaringsmæssigt få større betydning, når en familie har et barn med en funktionsnedsættelse.</p> <p>Underviseren gennemgår de områder, der har afgørende betydning for børns udvikling.</p>												

	<p>Disse områder er også centrale for børn med synsnedsættelser, hvorfor særlige udfordringer for den målgruppe vil blive gennemgået. Oplægget indeholder viden om børns udvikling på bl.a. følgende områder:</p> <ul style="list-style-type: none"> Forældrenes opfattelse af børn. Forældrenes handlinger sammen med deres børn (den konkrete omsorg/opdragelse i familien). Forældrenes psykiske status og trivsel. Graden af konflikt eller harmoni mellem forældrene. Barnets personlighed. Familiens forhold til netværk. <p>Underviser kan trække på forskningsresultater af Dion Sommer (2003).</p>
Læringsmål	Forældrene tilegner sig viden om, hvordan mestringstrategier kan påvirke udviklingen af kompetencer hos børn med stærkt nedsat eller manglende syn.
Information om børneundervisning	<p>Forældrene informeres om de overordnede mål med børnenes undervisning vha. en PowerPoint (se afsnit 1.3):</p> <p>Forældrene informeres om læringsmål for aftenens børneundervisning:</p> <ul style="list-style-type: none"> Hvordan børn med stærkt nedsat eller manglende syn, kan udvikle personlige og sociale kompetencer. <p>Aftenens opgaver:</p> <ul style="list-style-type: none"> "Ryste sammen lege". Gennem leg kan børnene lære hinanden at kende. Gennem leg kan der opnås tryghed. Børnene deltager, bidrager, tager initiativ, samarbejder og bryder måske med nogle grænse, hvilket styrker sociale og personlige kompetencer. <p>Forældrene informeres om læringsmål for den følgende formiddags børneundervisning:</p> <ul style="list-style-type: none"> Hvordan børn med stærkt nedsat eller manglende syn, kan få større indsigt i samspillet i familien. Hvordan børn med stærkt nedsat eller manglende syn, kan bidrage til drøftelser i familien. Hvordan børn med stærkt nedsat eller manglende syn, kan udvikle personlige og sociale kompetencer.

	<p>Formiddagens opgaver:</p> <ul style="list-style-type: none"> • At udveksle erfaringer om nogle af de konkrete emner, forældrene kommer til at arbejde med. • At indsamle nogle udsagn om disse emner. • At hvert barn tager stilling til udsagnene. • At etablere familiekufferten som familiens portefølje for kurset. <p>Underviseren præsenterer de aktiviteter, de har valgt at bruge fra idékataloget.</p>
<p>Oplæg om mestringsstrategier</p>	<p>Underviseren gennemgår teorien om mestringsstrategier, og kobler denne til særlige udfordringer i forhold til blinde og stærkt svagsynede børn.</p> <p>Oplægget indeholder viden om mulige mestringsstrategier, og håndteringen af det at få et barn med en funktionsnedsættelse. Når et barn får konstateret en synsnedsættelse, oplever en del forældre en stressreaktion herpå, da værdier eller mål kan se anderledes ud. I en sådan situation vil forældre søge at imødegå, undgå eller klare situationen på forskellig vis, hvor de kan komme ud i en psykisk stresssituation.</p> <p>Formålet med mestringsstrategier er:</p> <ul style="list-style-type: none"> • At forandre de skadelige betingelser i omgivelserne. • At tolerere og tilpasse sig negative begivenheder og realiteter. • At opretholde et positivt selvbillede. • At bevare en følelsesmæssig balance. • At bevare et tilfredsstillende forhold til andre mennesker. <p>I teorien findes der 2 former for handlestrategier:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Emotionelle strategier, der primært har til formål at regulere følelser. • Problemfokuserede strategier, der primært har til formål at gøre noget ved situationen. <p>Underviseren kan trække på Lazarus' teori om mestrings- og mestringsstrategier (Lazarus, 1994).</p>

<p>Oplæg om sociale og personlige kompetencer</p>	<p>Oplægget om sociale og personlige kompetencer indeholder en definition af begreberne, en gennemgang af Bente Jensens model (Jensen, 2004) samt en gennemgang af områder, der erfaringsmæssigt kan være centrale for børn med synsnedsættelser. Det drejer sig blandt andet om:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Tilknytning. • Tillid/tryghed. • Initiativrigdom. • Kommunikation. <p>Definition: Social kapital består af en indre oplevelse af at høre til, og føle sig tryk blandt andre. Social kapital er noget, man har med sig, bygger op, vedligeholder og videreudvikler som barn. Den angiver en grundlæggende oplevelse af at have en ballast af tryghed, men er ikke en på forhånd bestemt størrelse. Den sociale kapital fremstår forskelligt afhængigt af de omgivende muligheder og/eller eventuelle magtforhold (Jensen, 2004).</p> <p>Gennemgang af model: som det fremgår af modellen (Jensen, 2004) fremtræder den sociale kapital/de sociale relationer i henholdsvis en positiv (inkluderende) og en negativ (ekskluderende) udgave.</p>
--	--

Inklusion	Social kapital og sociale relationer
	Tilknytning Tilhørsforhold Tryghed Tillid Anerkendelse Inddragelse Omsorg Fælles sprog, koder Voksenforventninger Opdragelsesadfærd
Eksklusion	Vanskelig tilknytning Fravær af tryghed Mistillid Usynlig pædagogik "Hægter af" koderne Fællesskaber – ikke for alle Voksenforventninger Opdragelsesadfærd
Inklusion	Sociale og personlige kompetencer -udtryksformer
	Nysgerrigt udforskende Initiativrigdom Fælles opgaveløser Sætte sig i andres sted Forstå andres behov Forstå egne behov Kommunikation
Eksklusion	Tilbageholdende/klæbende Aggressivt udad reagerende Relationelt – svært ved venskaber Netværk – skaben og vedligeholdelse svær Social position, integration vanskelig Ukritisk opsøgende
	<ul style="list-style-type: none"> • Dialog i grupper På baggrund af den erhvervede viden, får forældrene mulighed for at reflektere over: Sammenhængen mellem deres egne mestringsstrategier og børnenes kompetencer. • Hvilke mestringsstrategier, deres børn anvender. • Hvilke mestringsstrategier, der er mest hensigtsmæssige i forskellige situationer.

2.2.c Program for børn, Ryste-sammen-leg

Form	Fysisk leg på tværs af aldersgruppe og uafhængigt af synsformåen. Aktiviteterne foregår i gymnastiksal eller lignende (evt. på udendørsareal). Aldersspredning og funktionsniveau i børnegruppen kan være stor. Aktiviteterne udvælges og tilrettelægges derfor med hensynstagen til børnegruppens sammensætning, så alle oplever aktiviteterne som vedkommende, samtidig med at alle kan deltage, omend på hver deres niveau. Der er i alt afsat 1 time og 45 minutter til programmet.
Program	19.00 - 20.45
Praktisk forberedelse	<ul style="list-style-type: none"> • Vurder børnegruppens sammensætning, og udvælg passende aktiviteter fra idékataloget. • Medbring de relevante rekvisitter.
Brug af materialer	<ul style="list-style-type: none"> • Elastiksnor. • Faldskærm. • Fløjte. • Tæpper. • Gymnastikmætter til akrobatik. • Stole til venneleg. • Sangkanon eller lydgivende rekvisitter til stomp.
Indhold Kort introduktion	Byd børnene velkomne, hør om de har fået værelse, om de kender hinanden på forhånd m.v. Fortæl, at vi er her både for at lære hinanden bedre at kende, og for at have det sjovt sammen. Fortæl lidt om kursets forløb. Idékatalog Man vil ikke kunne nå alle legene, men bør vælge de mest egnede ud. Der tages hensyn til deltagernes syn, alder og kompetencer.

Præsentationsleg	Alle deltagere står i en rundkreds. De har med begge hænder og overhåndsgreb fat i en elastiksnor, hvorpå der er bundet en knude. Knuden på elastiksnoren vandrer fra person til person. Når knuden kommer til den enkelte, fortæller vedkommende sit navn, alder og hvem han/hun deltager sammen med. Stående med elastiksnoren i hænderne, som ovenstående, går deltagerne rundt mod højre og senere mod venstre, mens de på anvisning skiftevis går forlæns og baglæns, løber og hopper. Efterfølgende digtes en lille historie. Den voksne bestemmer, hvem der starter med knuden og dermed begynder historien. Elastiksnoren bevæges fortsat, og vedkommende der har knuden, når snoren stopper, fortsætter historien. Dette gentages under lederens vejledning, til historien afrundes.
Faldskærmsleg	En stor faldskærm bredes ud. Alle deltagere tager fat i kanten af faldskærmen på samme måde som med elastikken. Faldskærmen trækkes op og ned, ved at deltagerne løfter armene mod loftet, og derefter går ned i knæene, mens de holder godt fast. På et givent tidspunkt, mens faldskærmen er oppe, skal de børn, der er født i januar og februar lægge sig ind under faldskærmen, alt imens de øvrige deltagere fortsætter med at svinge faldskærmen op og ned. De deltagere, der er under faldskærmen, vil mærke et sus, når denne svinges op og ned. Hvis de synes, det er dejligt, skal de råbe hurra i kor. Legen fortsætter på samme måde med de øvrige fødselsmåneder, og hver gang får de liggende børn til opgave at råbe eller sige noget i fællesskab.
Lydleg	Hver deltager bliver hvisket en dyrelyd i øret, som de lidt senere skal sige højt. Der er 4 forskellige dyrelyde. På et givent tidspunkt siger alle deres lyd højt. Deltagerne går rundt, og finder sammen med andre med samme lyd. Der dannes herved 4 grupper til brug i næste aktivitet.
Træk på tæppe	De 4 grupper står i hvert sit hjørne i lokalet. 2 og 2 over for hinanden. 2 grupper får et tæppe, hvorpå de skal trække hinanden til modsatte ende. Når alle er blevet trukket, har grupperne således byttet plads med hinanden, og legen er slut.

Akrobatik	<ul style="list-style-type: none"> • Menneskepyramide. • Tippe trolde: 2 deltagere står ryg mod ryg og lænker armene sammen. Den ene vipper den anden over hovedet • Flyveren: 2 deltagere. Den ene ligger på ryggen med bøjede knæ og fødderne i gulvet. Den anden stiller sig overskrævs med ryggen til makkerens hoved. Den stående sætter hænderne på den liggende deltagers knæ, og strækker først det ene og så det andet ben bagud. Den liggende tager imod den andens underben, et ad gangen, og støtter, således at den øverste deltager nu "flyver".
Menneskestol	Alle står i rundkreds og vender mod uret. Rundkredsen rykker tættere og tættere sammen, indtil man rører både den, der står foran, og den der står bagved. På et signal sætter alle sig ned samtidigt (deltageren kan evt. deles i 2 grupper efter højde).
Kongestol	3 og 3 sammen finder man en måde at fragte den ene deltager hurtigt og langt, uden at vedkommende rører gulvet.
Venneleg	Opdeling i grupper på 4-8 deltagere. Hvor mange kan man være på en stol?
Afslutning	Stomp/kanon el. lign. øves til opførelse 3 kursusdag.

2.3.a Den anden kursusdag: Program for forældre, Børnesyn og opdragelsesstil

Form	Forældrene placeres i grupper på 4 – 6 personer omkring et bord. Der veksles mellem oplæg og video. Der afsluttes med refleksion i grupperne eller i plenum (afhængigt af hvor mange forældre der deltager). Der er i alt afsat 1 time og 15 minutter til programmet.
Program	09.00 – 09.40 Oplæg om børnesyn. 09.40 – 09.55 Video "Glade og hele børn". 09.55 – 10.10 Oplæg om forskellige opdragelsesstile. 10.10 – 10.15 Fælles refleksion og opsamling.
Praktisk forberedelse	<ul style="list-style-type: none"> Lokalet indrettes, så forældrene kan sidde i grupper Teknisk udstyr klargøres, så der kan vises video og eventuelt power pointpræsentationer. Whiteboard, tavle eller flipover bruges til opsamling af pointer fra gruppedrøftelser.
Brug af materialer	<ul style="list-style-type: none"> PowerPoint præsentationer. Videoen "Glade og hele børn". fra Dansk Blindesamfunds hjemmeside. Whiteboard, tavle eller flipover.
Indhold Kort introduktion	Der gives en teoretisk indføring i begreberne børnesyn og opdragelsesstil. Indimellem vises der en video om glade og hele børn, og til slut er der tid til refleksion i grupper eller i plenum.

Oplæg om børnesyn

Underviseren gennemgår teorien om henholdsvis det traditionelle og det "nye" børnesyn, som tager udgangspunkt i nedenstående model, der er udarbejdet frit efter Dion Sommer (Sommer, 2003).

Det traditionelle børnesyn	Det "nye" børnesyn
Familieorienteret	Netværk og relationer
Mors rolle er central	Flere omsorgspersoner er centrale
Fokus på risiko for fejludvikling	Fokus på kompetencer
Den tidlige udvikling er afgørende	Barnets trivsel og udvikling kan fortløbende påvirkes
Stadieteori – børn skal igennem bestemte udviklingsstadier	Børn udvikler sig i samspil med omgivelserne
Socialisering – barnet formes af omgivelserne og har få valg	Barnet er aktivt og påvirker sin omverden
Barnet skal stimuleres	Barnet lærer aktivt
Voksenstyret syn – børn er vellykkede, når de bliver vellykkede voksne	Børneperspektiv - interesse for at forstå børns hensigter og syn på verden

Barnets samlede kompetencer gør det ikke jævnbyrdigt med den voksne, men gør at barnet, efterhånden som det bliver større, kan inddrages i mere komplekse sociale og lærende relationer med voksne. Voksne hjælper børn med at integrere sig i en, med tiden, mere og mere kompleks verden.

Video - Glade og hele børn

Videoen illustrerer forskellige syn på børn, opdragelse og balancen mellem krav og omsorg.

Underviseren kan finde videoen på Dansk Blindesamfunds hjemmeside www.oejenaabner.dk.

Oplæg om forskellige opdragelsesstile

Baumrind (Sommer, 2004) har udviklet en model, der illustrerer forskellige opdragelsesstile, og hvordan disse kan påvirke børns udvikling og væren i verden. Underviseren skal være opmærksom på, at der er tale om en teoretisk model, der ikke kan afspejle alle facetter af virkeligheden.

	Responsiv	Ikke-responsiv
Stiller krav	Autoritativ (demokratisk) stil	Autoritær (kravsættende) stil
Undgår krav	Permissiv (eftergivende)	Uinvolveret stil

Autoritativ (demokratisk) opdragelsesstil:

- Stiller krav og er responsiv.
- Respekterer både børns og voksnes rettigheder.
- Stiller udviklingsrelevante krav, og markerer klare grænser for opførsel.
- Udtrykker hensyn, interesse for barnets gøremål og viser personlig hengivenhed.
- Opmuntret til deltagelse i familiens beslutningsprocesser.

Børnene kan blive:

- Selvtillidsfulde.
- Præstationsivrige.
- Socialt ansvarlige.
- Samarbejdsvillige.

Autoritær (kravsættende) opdragelsesstil:

- Stiller store krav, men er ikke responsiv.
- Lægger vægt på konformitet og begrænset tolerance.
- Kræver, at barnet skal adlyde.
- Fordrer, at faste, indiskutable regler skal følges.

Børnene kan blive:

- Trodsige.
- Uselvstændige.
- Socialt inkompetente.

Permissiv (eftergivende) opdragelsesstil:

- Responsiv, men krav-undvigende.
- Barnet inddrages ofte i beslutninger, og skal tage stilling til ting, det ikke kan overskue.
- Barnets ønsker kommer før de voksne.

Børnene kan blive:

- Planløse
- Præget af manglende selvtillid
- Uinteresserede i præstationer

Den uinvolverede opdragelsesstil er udeladt, da den ikke anses for at være relevant for målgruppen.

Fælles refleksion og opsamling

På baggrund af den erhvervede viden om børnesyn og opdragelsesstile, samt videoen om glade og hele børn, har underviseren ansvaret for, at der skabes rum for fælles refleksion mellem forældre. Her har forældrene mulighed for at overveje, hvilken eller hvilke opdragelsesstile de primært anvender, i hvilken sammenhæng og, hvad det kan have af betydning for dem selv og deres børn.

Pause

2.3.b Program for forældre, Vægtstangsprincippet

Form	Forældrene placeres i grupper på 4 – 6 personer omkring et bord. Der startes med et oplæg, hvorefter kursisterne arbejder individuelt med vægtstangsmappen. Der er i alt afsat 50 minutter til programmet.
Program	10.25 – 10.40 Oplæg om balancen mellem omsorg og krav. 10.40 – 11.10 Forældrene instrueres i, og udfylder vægtstangsmappen. 11.10 – 11.15 Opsamling.
Praktisk forberedelse	<ul style="list-style-type: none"> • Lokalet indrettes, så forældrene kan sidde i grupper • Teknisk udstyr klargøres, så der kan vises Power Point, overhead eller en planche med opslag fra vægtstangsmappen. • Kopi af vægtstangsmappen til alle kursister og undervisere. • Afhængigt af hvor mange forældre der deltager, skal der være 1 – 3 undervisere tilstede, når de skal udfylde vægtstangsmappen.
Brug af materialer	<ul style="list-style-type: none"> • En vægtstangsmappe indeholdende alle relevante materialer til hver af kursisterne. • En blyant til alle kursisterne.
Indhold Kort introduktion	<p>Oplæg om balance mellem omsorg og krav, med et illustrativt eksempel på, hvordan samspilmønstre kan opstå. Forældrene instrueres i, og udfylder vægtstangsmappen.</p> <p>Forældrene anvender den viden de har fået gennem de teoretiske oplæg, som udgangspunkt for at analysere og arbejde med deres primære opdragelsesstil(e). Der skabes rum for, at forældrene kan reflektere over deres egen balance mellem omsorg og udfordringer i opdragelsen af deres børn.</p>

Læringsmål	<ul style="list-style-type: none"> • Forældrene opnår viden om balancen mellem omsorg og udfordring, i forhold til børn med stærkt nedsat eller manglende syn.
Introduktion til vægtstangsprincippet	Underviseren fortæller om det konkrete værktøj, og at dette værktøj er udviklet ud fra forskningsbaseret viden om samspil mellem familier, som allerede introduceret, samt erfaringsbaseret viden.
Oplæg	<p>I en ideel verden vil der i opdragelsen af børn, være balance mellem omsorg og udfordringer.</p> <p>Den virkelige verden består af mennesker med forskellige forudsætninger, følelser og holdninger, og en hverdag, der skal hænge sammen. Det betyder, at man får indarbejdet nogle vaner, rutiner og mønstre i familien, som måske ikke er helt i balance.</p> <p>Nogle familier kan have en hverdag, præget af stor omsorg og eftergivenhed, og få krav og udfordringer. Det kan være et bevidst valg, men det kan også være et mønster, som ubemærket har udviklet sig, eller bare ikke er blevet ændret i takt med, at barnet er blevet ældre.</p> <p>Disse typer mønstre kan opstå på flere måder.</p> <p>Børnefamilier har ofte vældig travle morgener. De fleste har derfor nogle faste rutiner, rækkefølger og måder de gør tingene på, så alle kan komme ud af døren til tiden, og på en god måde. Det kan betyde, at der er et højt serviceniveau i forhold til børnene. Tøjet er lagt frem, tænderne bliver børstet, håret sat osv. Børnene køres til skole, måske følges de endda helt ind i klassen.</p>
Illustrativt eksempel 5	Som illustration af, hvordan mønstre kan opstå, kan underviseren læse Mikkel (fra bilag 7) højt for forældrene.

Instruktioner omkring vægtstangsmappen

Vægtstangsmappen deles ud.

Et opslag fra mappen vises på overhead, planche eller PowerPoint.

Mappens opbygning gennemgås:

- Et opslag i skemaet omhandler et overordnet emne, for eksempel spisning
- På venstresiden er en række nummererede, konkrete delemner
- Højre siden består af et antal "balancestænger", som er benævnt med et bogstav

Det demonstreres, hvordan den enkelte forælder, kan gennemgå udsagnene på højre siden og udvælge dem, der er aktuelle i forhold til dem selv og deres barn.

Emnerne/udsagnene skal ses som eksempler. Forældrene kan rette og slette i dem eller tilføje nye emner, som de finder mere aktuelle for deres hverdag. De emner forældrene finder aktuelle behandles på højre siden, et af gangen. Vægtstangsmappen skal præsenteres som et værktøj, som kan bidrage til at forældrene bliver mere bevidste om deres tilgang til balancen mellem omsorg og udfordringer, og hvor krævende eller eftergivende de er i forhold til deres barn med stærkt nedsat eller manglende syn.

Man sætter krydset der, hvor det giver det bedste billede af virkeligheden.

Det bør understreges, at der ikke er nogen svar, der er rigtige eller forkerte. Bag på skemaet står, hvordan resultaterne skal behandles. Det gennemgås dagen efter, hvor resultaterne fra skemaet skal bearbejdes.

Alle forældre udfylder deres personlige mappe, og det er vigtigt, at forældrene udfylder hver sin mappe.

2.3.c Program for børn, etablering af familiekuffert

Form

Indholdet tager afsæt i samme teoretiske grundlag, som programmet for forældrene. Der benyttes korte oplæg, samtale og leg, herunder etablering af en familiekuffert. Læringsrummet skal være et rum med mulighed for fysisk og kreativ udfoldelse (f.eks. gymnastik sal).

I børnegruppen kan der være stor spredning i alder og funktionsniveau. Aktiviteterne udvælges og tilrettelægges derfor med hensynstagen til børnegruppens sammensætning, så alle oplever aktiviteterne som vedkommende, samtidig med at alle kan deltage, omend på hver sit niveau.

Nogle af aktiviteterne kan med fordel foregå med store og små sammen, så de yngre børn kan lære af/få hjælp fra de store – og omvendt. Ved andre aktiviteter vil det være relevant at opdele de seende og svagsynede børn, eller blot opdele dem i mindre blandede grupper.

Der er i alt afsat 2 timer og 15 minutter til programmet. Varigheden af de enkelte punkter kan dog ikke fastlægges på forhånd, da det er vigtigt at fornemme om børnene er med. Punktet, "Indsamling af børnenes udsagn" bør dog fortsætte, så længe deltagerne viser interesse og kan holde koncentrationen. Bliver man ikke færdige med alle punkterne, kan der arbejdes videre næste dag.

Program

09.00 – 09.30	Indsamling af børnenes udsagn.
09.30 – 10.00	Børnene forholder sig til udsagnene.
10.00 – 10.30	Udvælgelse af udsagn der gælder for den enkelte.
10.30 – 11.15	Etablering af familiekuffert.

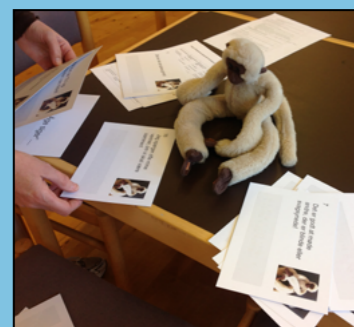
Praktisk forberedelse

- Vurder børnegruppens størrelse og sammensætning. Del eventuelt op i grupper. Udvælg aktiviteter passende aktiviteter.
- Læringsrummet indrettes hyggeligt, så det indbyder til leg og kreativitet med henblik på at skabe tryghed og en god atmosfære.

	<ul style="list-style-type: none"> • Måtter eller skamler til at sidde på • Kreativt værksted med borde, stole og nedestående materialer
Brug af materialer	<p>Alt efter hvilke aktiviteter man vælger kan der blive brug for følgende:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Udsagnskort fra bilag 5 • Kloge Åge bamse • Tændstikker • Udklædningsgenstande • Papir og tegneredskaber • Karton i forskellige farver til at skrive udsagn på • Saks og lim • Kina kuffert til hver familie (passende til A4 ark) • Kasse med forskellige konkreter • Pynt til kufferten
Indhold Kort introduktion	<p>Fortæl børnene, at de skal lære noget om, hvordan man gør tingene i hinandens familier. Hvad synes de er klogt og hvad de synes er skørt? Kan man gøre noget på en anden måde, end man plejer?</p>
Læringsmål	<ul style="list-style-type: none"> • Hvordan børn med stærkt nedsat eller manglende syn, kan få større indsigt i samspillet i familien • Hvordan børn med stærkt nedsat eller manglende syn, kan bidrage til drøftelser i familien • Hvordan børn med stærkt nedsat eller manglende syn, kan udvikle personlige og sociale kompetencer <p>Når børnene sætter ord på, og forholder sig til situationer og oplevelser omkring sig selv som individ, og som en del af familien, forberedes de på at kunne deltage i drøftelser i familien. Dette fordrer, at de opnår øget viden om, hvordan man træffer personlige valg, tager initiativ og samarbejder.</p>

Indsamling af børnenes udsagn	<p>Børnenes erfaringer og holdninger indenfor forskellige områder udforskes og italesættes. Man kan eventuelt tage udgangspunkt i udsagnskortene (se bilag 5). Disse kort kan benyttes til forskellige aktiviteter, alt efter gruppens sammensætning</p> <p>Idékatalog – vælg blandt følgende aktiviteter</p> <ul style="list-style-type: none"> • Dialogspil: Kloge Åge Siger (se bilag 4) • Dialogspil: Tændstikspillet (se bilag 4) • Digteværksted: præsenter nogle emner, for eksempel: <ul style="list-style-type: none"> - Hvem er god til hvad hjemme hos mig? - Når jeg leger... - Jeg bliver glad, når jeg... <p>Børnene forfatter, nedskriver og præsenterer egne digte. Budskaberne uddybes overfor de andre.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kunstværksted: som digteværksted, blot med fremstilling af skulpturer, installationer eller andre former for kunst. • Rollespil: præsenter nogle hverdagsituationer, for eksempel: <ul style="list-style-type: none"> - Familien skal lave noget hyggeligt sammen - Familien skal ordne huset - Jeg får venner på besøg <p>Deltagerne deles i grupper og finder selv frem til små scener, som vises for resten, med mulighed for hjælp fra en underviser.</p>
Børnene forholder sig til udsagnene	<p>Børnene tænker over, hvad de hver især kan relatere til. Børnene tænker over, hvad der er blevet sagt, og vælger de udsagn, de synes passer på dem.</p> <p>Idékatalog - vælg blandt følgende aktiviteter:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Nedskrivning/digtning (evt. med voksen hjælp) • Tegninger: for eksempel: tegn dig selv, der færdes alene/leger med vennerne/går til svømning. • Symbolske konkreter: børnene vælger en genstand, som de kan bruge til at symbolisere, eller blot huske et bestemt udsagn på.

	<ul style="list-style-type: none"> • Udsagnsleg: Udsagnene er undervejs blevet skrevet op på en tavle af underviserne. Udsagnene læses op, og børnene skal nu rejse sig op/løb rundt om stolen, hvis de er enige i udsagnet. Underviserne skriver op, hvor mange børn, der er enige.
Udvælgelse af udsagn der gælder for den enkelte	<p>Hver søskendegruppe får udleveret en lille kuffert.</p> <p>Alle de deltagende børn udvælger/prioriterer 2-3 af de drøftede udsagn, som de synes passer på dem selv.</p>
Etablering af kuffert	<p>Udsagnene samles i familiens kuffert, enten nedskrevet, tegnet eller vha. en symbolsk konkret, som børnene kan relatere til.</p> <p>Kufferten pyntes, så den er taktilt genkendelig.</p> <p>Kufferten kan nu fungere som et redskab til dialog for familien. Den bør indeholde den enkelte families hovedpunkter ved kursusforløbet. Vægtstang, noter m.m. kan ligeledes gemmes heri.</p> <p>Forældrene vil i løbet af kurset have mulighed for at kigge i kufferten, og lægge deres egne udsagn i. Kufferten bruges derefter i forbindelse med opsamling, evaluering og udvælgelse af hjemmeopgave om søndagen.</p>
	

2.3.d Familieudfordringen

Form	<p>Alle mødes i undervisningslokalet til introduktionen, klædt på til udendørsaktiviteter.</p> <p>Der er afsat 6 timer og 15 minutter til programmet, inkl. pauser.</p>																				
Program	<table border="0"> <tr> <td>11.15 - 11.40</td> <td>Information om formiddagens børneundervisning.</td> </tr> <tr> <td>11.40 - 12.10</td> <td>Introduktion til dagens udfordring.</td> </tr> <tr> <td>12.10 - 12.55</td> <td>1. post.</td> </tr> <tr> <td>12.55 - 13.40</td> <td>2. post.</td> </tr> <tr> <td>13.40 - 14.25</td> <td>Frokost – madpakker i det fri.</td> </tr> <tr> <td>14.25 - 15.10</td> <td>3. post.</td> </tr> <tr> <td>15.10 - 15.55</td> <td>4. post.</td> </tr> <tr> <td>15.55 - 16.25</td> <td>Kaffepause.</td> </tr> <tr> <td>16.25 - 17.10</td> <td>5. post.</td> </tr> <tr> <td>17.10 - 17.30</td> <td>Opsamling.</td> </tr> </table>	11.15 - 11.40	Information om formiddagens børneundervisning.	11.40 - 12.10	Introduktion til dagens udfordring.	12.10 - 12.55	1. post.	12.55 - 13.40	2. post.	13.40 - 14.25	Frokost – madpakker i det fri.	14.25 - 15.10	3. post.	15.10 - 15.55	4. post.	15.55 - 16.25	Kaffepause.	16.25 - 17.10	5. post.	17.10 - 17.30	Opsamling.
11.15 - 11.40	Information om formiddagens børneundervisning.																				
11.40 - 12.10	Introduktion til dagens udfordring.																				
12.10 - 12.55	1. post.																				
12.55 - 13.40	2. post.																				
13.40 - 14.25	Frokost – madpakker i det fri.																				
14.25 - 15.10	3. post.																				
15.10 - 15.55	4. post.																				
15.55 - 16.25	Kaffepause.																				
16.25 - 17.10	5. post.																				
17.10 - 17.30	Opsamling.																				
Praktisk forberedelse	<ul style="list-style-type: none"> • Poster og føleposer skal være klar. • Frokost og kaffe er klar til servering jf. programmet. • Der skal være undervisere og hjælpere nok til at gennemføre Familieudfordringen. 																				
Brug af materialer	<ul style="list-style-type: none"> • Til de 5 poster skal benyttes: <ol style="list-style-type: none"> 1. Tandemski, stopur, målebånd, megafon, papir og blyant. 2. Reb, elektriskerrør til håndtag, sorte afblændingsbriller, stopur, papir og blyant. 3. Solid rebstige min 3-4 meter. 4. Reb, planker, pæle, hammer. 5. 2 kraftige tove, "tovstrammer", wienerstige, balancebræt monteret på rør, trisse med tov, 2-3 spande med genstande gemt i havregrød, tapet klister og ymer, samt lodtrækningskort til de 5 småopgaver. • 10 føleposer med 5 genstande i hver pose. • Afkrydsningsark med 200 genstande, hvoraf de 50 var i føleposerne. 																				

<p>Indhold</p> <p>Kort introduktion:</p>	<p>Under Familieudfordringen sættes hele familien i uvante situationer, hvor hver enkelt familiemedlem dels skal vurdere sig selv, men også de øvrige familiemedlemmers måder at løse de praktiske opgaver, udfordringen består af. Underviserne skal skabe miljøer, hvor samarbejdsstrukturen i familien bliver anderledes end i hjemmemiljøet. Udviklingen af sociale kompetencer støttes, hvilket er nøglen til fællesskabet.</p>
<p>Læringsmål:</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Samspil i familier med børn med stærkt nedsat eller manglende syn • At alle, børn som voksne, møder udfordringer. <p>Alle delmål (se afsnit 1.2), for både børn og voksne, behandles dog under Familieudfordringen.</p> <p>Da denne del af kurset er praktisk baseret, kan man med fordel anskue læringsmålene som beskrevet i det følgende:</p> <p>For forældrene:</p> <ul style="list-style-type: none"> • At se og opleve hvordan deres børn med synsnedsættelse såvel som de seende vælger mestringsstrategier • At lære at samarbejde med deres børn om løsning af praktiske opgaver på en, for alle, konstruktiv måde • At lære at vurdere sig selv og sine børn realistisk • At erfare, at en synsnedsættelse kun er en del af et barns personlighed <p>For børnene at:</p> <ul style="list-style-type: none"> • At lære at vurdere sig selv og sin familie realistisk ved praktiske udfordringer • At turde udfordre sig selv en lille smule mere • At kunne lære at samarbejde og bidrage til løsning af praktiske opgaver i familien. • At opleve samspillet i andre familier, hvor der er et barn med stærkt nedsat eller manglende syn
<p>Information om børneundervisning</p>	<p>Forældre og børn informeres om resultatet af formiddagens opgaver:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Hvilke emner fik man vendt?

- Forældrene præsenteres for nogle af de udtalelser og udsagn, der er kommet frem, uden at få at vide, hvem der har sagt hvad.
- Børnene kan vise deres, indtil videre tomme, men dekorerede kufferter.
- Alle opfordres derefter til at overveje undervejs i den kommende familieudfordring, om udsagnene kan kobles til udfordringen.

Forældrene informeres om læringsmål for aftenens børneundervisning:

- Hvordan børn med stærkt nedsat eller manglende syn, kan udvikle personlige og sociale kompetencer.

Aftenens opgaver:

Der er ikke på forhånd planlagt et decideret program for aftenen. Børnene skal selv, med hjælp fra underviserne, iværksætte leg og samvær med hinanden, vælge at deltage i forældrenes program eller gå i seng, alt efter interesse og behov.

Forældrene informeres om læringsmål for den følgende dags børneundervisning:

- Hvordan børn med stærkt nedsat eller manglende syn, kan få større indsigt i samspillet i familien.
- Hvordan børn med stærkt nedsat eller manglende syn, kan udvikle personlige og sociale kompetencer.
- Hvordan børn med stærkt nedsat eller manglende syn, kan bidrage til drøftelser i familien.
- At alle, børn som voksne, møder udfordringer.

Søndagens opgaver

- At huske tilbage på det, man har lavet sammen.
- At udvælge nogle udsagn, som man synes er vigtige.
- At forberede en præsentation af udsagnene til forældrene vha. kufferten. Præsentationen skal være på 2-3 minutter, og vil blive optaget på iPad til brug til opfølgingsdagen.

<p>Familieudfordringens gennemførelse:</p>	<p>Underviserne gennemfører Familieudfordringen som beskrevet:</p> <p>Familierne holdes samlede, men deles op i grupper, således at hver gruppe kommer til at bestå af 2 familier. Hver gruppe vil bestå af 3-4 voksne og 4-6 børn.</p> <p>Familierne skal efter tidsplanen gennemføre de 5 udfordringer, men hver gang starte med 2 føleposer. Grupperne instrueres i at huske alle ting i poserne, men først ved 3 post opfordrer underviserne grupperne til at overveje deres strategi mht. føleposerne.</p> <p>Ved hver post gives en intro til selve udfordringen. Når en udfordring er løst, bruger hver familie 5 min. på at besvare spørgsmålene:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Hvad overraskede jer ved jer selv, og ved de andre i familien? • Hvordan gik samarbejdet, og kunne I have løst opgaven anderledes? <p>Underviserne laver en hurtig opsamling med de 2-3 vigtigste kommentarer fra hver familie, og skriver dem ned. Ved organiseringen vil familierne være blandede ved de 3 af opgaverne, mens de ved de sidste 2 udelukkende samarbejder internt i familien. Baggrunden for dette valg er, at øge antallet af uvante situationer, og skabe forskellige samarbejds miljøer.</p>
<p>Indhold:</p>	<p>Gennem udfordringen foregår en vekselvirkning mellem blandede familier, og den individuelle familiegruppe. Inden for den enkelte familie er forventningerne velkendte, mens man i samarbejdet med en anden familiegruppe måske vil opleve, at holdning og forventning er uforudsigelig, da både indsats og anerkendelse registreres forskelligt fra familie til familie. Dette kan hjælpe både voksne og børn med at flytte egne grænser.</p> <p>Kort om selve Familieudfordringen, og formålet med de enkelte poster:</p> <p>Post 1: Tandemski og føleposer (45 minutter): Delmål: At deltagerne bringes i en situation, hvor de skal forhandle på tværs af familier.</p>

	<p>Post 2: Løbebane og føleposer (45 minutter): Delmål: At deltagerne sættes i en situation, hvor de skal vurdere egne og øvrige gruppemedlemmers præstationsmuligheder.</p> <p>Post 3: Rebstige klatring og føleposer (45 minutter): Delmål: At deltagerne trænes i at foretage realistiske vurderinger af både egne familiemedlemmer og fremmede.</p> <p>Post 4: Balancegang og føleposer (45 minutter): Delmål: At familien internt øver sig i at samarbejde som gruppe.</p> <p>Post 5: 5 små udfordringer og føleposer (45 minutter): Delmål: At familien øver sig på at samarbejde, og opnå den nødvendige selvindsigt til at lette løsningen af opgaverne.</p>
<p>Føleposerne</p>	<p>Formålet med føleposerne er, at familierne finder en god strategi for at huske flest mulige genstande. Det er i syns verdenen et kendt fænomen, at denne type opgave ofte tilgodeser de kompetencer hos børn med syns nedsættelser. Fælles oplevelser kan skabe nærvær og lagres i den personlige hukommelse.</p> <p>Føleposerne sætter fokus på både hukommelse og social læring. Alle har fælles udgangspunkt og fokus, da ingen har mulighed for at bruge synssansen.</p> <p>Ved hver post er der som nævnt 2 poser. Hver pose indeholder 5 konkrete (konkylie, teske etc.). Den ene pose er til børnene, den anden er til de voksne. Ved hver post starter alle med at føle i poserne, uden at kunne se genstandene. Denne aktivitet varer maks. 5 minutter pr. gang.</p>
<p>1. Tandemski</p>	<p>Familierne blandes, og gruppen løser opgaven i fællesskab.</p> <p>Der udleveres 1 stk. tandemski, hvorefter deltagerne får 5 minutter til at øve disciplinen. Gruppen skal så gætte, hvor langt de kan nå på 2 minutter.</p> <p>Remedier: ski, stopur, målebånd, megafon, papir og blyant.</p>

Formål og overvejelser i forbindelse med øvelsen:
Man skal forhandle om, hvor langt man kan nå på 2 minutter, og bedømme gruppens formåen. Succeskriteriet er at have afgivet det mest kvalificerede bud. Forhandlingen på tværs af gruppen er en vigtig del af aktiviteten.

Ekstra opgave eller alternativ opgave:
"Jorden er giftig". Man bevæger sig fra et punkt til et andet uden at røre jorden. 2 og 2 begiver deltagerne sig fra 2 forskellige udgangspositioner til et slutpunkt, ved hjælp af poser som flyttes i takt med, at gruppen bevæger sig fremad. 1 person bliver ved punkt 2, og den anden bevæger sig tilbage for at "hente" et medlem af gruppen. Gruppen skal give bud på, hvor lang tid det vil tage, før alle medlemmer i gruppen er flyttet. Alle skal have prøvet at flytte poserne.

Remedier: 2 skridsikre dørmåtter og kegler (eller andet til markering af start og slutpunkt)

2. Løbebane

Familierne blandes, og gruppen løser opgaven i fællesskab.

Der spændes reb ud mellem træerne, med elektriker-rør som håndtag. De, der har nedsat syn, får en træningsrunde. De seende søskende får ligeledes en træningsrunde, men de er afblændet med sorte briller. Gruppen skal så gætte på, hvor lang tid de er om at gennemføre banen. Gruppen skal placeres således, at de ikke på forhånd kan se løbebanen. Barnet med synsnedsættelse gennemfører banen først efterfulgt af søskende med simulations briller på. Forældrene får så de sorte briller på, og guides af de seende søskende.

Remedier: reb, elektriker-rør til håndtag, sorte briller, stopur, papir og blyant.

Formål og overvejelser i forbindelse med øvelsen:
Børnene, både seende og de med nedsat syn, skal i fællesskab beskrive udfordringen, sætte forældrene ind i hvad der er svært, og være med til at gætte på hvor hurtigt gruppen samlet kan gennemføre banen. Succeskriteriet er at komme tæt på den tid, man gættede på. Her foregår en forhandling mellem børn og forældre. Hvad er svært, og hvad er nemt, når man ikke må bruge synet?
Ekstra opgave eller alternativ opgave
Hvor mange personer kan I samtidig stå i et kvadrat?

3. Rebstigeclatring

Familierne blandes, og gruppen løser opgaven i fællesskab.

En rebstige hænges op i et træ, så øverste trin er ca. 3-4 meter over jordoverfladen, og sådan at alle kan træde op på nederste trin. Dette er en udfordring, hvor både børn og forældre skal overskride egne grænser. Deltagerne skal hver for sig, uden at tale sammen, give et bud på, hvor højt de selv og de øvrige gruppemedlemmer, vil være i stand til at klatre op. Barnet med nedsat syn skal, inden der gives bud, anvises udfordringen.

Remedier: rebstige, papir og blyanter

Formål og overvejelser i forbindelse med øvelsen:
Der skal gættes på, hvor højt de andre gruppemedlemmer tør klatre op. Succes er at bedømme både de andre og sig selv realistisk, uden at diskutere på forhånd. En sidegevinst vil være, at nogen overgår både egne, og andres forventninger.

Ekstra opgave eller alternativ opgave:
2 tykke tove er spændt ud mellem 2 træer, således at man kan gå på det nederste samtidig med at man holder fast i det øverste. Man skal så gå på line mellem de 2 træer.

4. Balancegang

Familierne løser opgaven internt.

Balancegang: Byg en bro over vand (bred grøft eller lille vandløb), så alle i gruppen føler sig trygge ved at gå over uden at holde i hånd. Der skal være materiale nok til evt. at bygge en temmelig bred bro.

Remedier: reb, planker, pæle, hammer etc. (evt. noget lydgivende)

Formål og overvejelser i forbindelse med øvelsen:
Dette er en samarbejdsøvelse. Hvem bliver idemand, hvem bygger og hvem bestemmer i familiegruppen? Succeskriteriet er, at alle har en fornuftig rolle i arbejdsfordelingen. Refleksion over arbejdsfordelingen i familien er vigtig.

*Ekstra opgave eller alternative opgaver:
At gå på stylder med ulige højder*

5. Fem små udfordringer

Familierne løser opgaven internt.

De 5 udfordringer skal gennemføres 2 gange, men hvem der gør hvad, er op til familien. Voksne som børn får alle tildelt 2 tilfældige opgaver, ud af de 5, skitseret på opgavekort.

Gruppen må bytte opgavekort indbyrdes for at løse opgaven nemmest. Alle deltagere skal gennemføre mindst 1 udfordring.

- Linegang i 1 meters højde mellem 2 punkter (træer) – med støtte.
- Kravle over en wienerstige – uden støtte.
- Balancebræt – gå fra den ene ende til den anden. Brættet bliver lagt over et stort rør.
- Trisse med tov igennem, i den ene ende sidder en person på en tyk gren, i den anden ende trækker gruppen for at løfte vedkommende 3-4 meter op, til der kan slås på en ophængt klokke.
- 2-3 følespande med en gemt genstand. Find og gæt genstanden i spandene. Følespandene indeholder f.eks. havregrød, tapetklister etc.

Formål og overvejelser i forbindelse med øvelsen:
Alle deltagere har 2 kort, hvorpå der står, hvilken opgave vedkommende skal løse. Samarbejdsøvelsen i familien består i, at man må bytte kort indbyrdes, sådan at det måske bliver nemmere at gennemføre. Succeskriteriet er en god forhandling, og at alle i gruppen føler sig tilgodeset.

Opsamling Form

Når alle familierne er kommet tilbage efter den praktiske udfordring, samler underviseren både børn og voksne i foredragssalen. Underviserne skal have samlet familiernes refleksioner sammen, som blev nedskrevet undervejs, og grupperne skal holdes samlede. Underviserne skal have adgang til en flipover. Først arbejder grupperne videre med opgaven "hvad var der så i føleposerne" i 10 min., mens de sidste 20 min. benyttes til i fællesskab at summere op på familiernes refleksioner. Underviserne skriver de 5-10 mest gennemgående udsagn på flipoveren og hænger dem op.

Indhold

Grupperne får som det første udleveret en liste med 200 forskellige ting, hvoraf de 50 var i føleposerne. Opgaven bliver for hver enkelt gruppe at afkrydse de 50 rigtige genstande. Underviserne slutter af med oplæsning af facitlisten, og kan f.eks. spørge, om nogen af grupperne havde over 40 rigtige, uden at der som sådan kåres vindere eller tabere.

2.3.e Program for forældre, Inspiration fra rollemodeller og efterfølgende dialog

Form	Efter aftensmaden adskilles forældre og børn. Forældrene skal høre oplæg fra repræsentanter fra Dansk Blindesamfund. For børnene er der fokus på deltagelse i socialt samvær: at vælge, tage initiativ og deltage. Hver repræsentant fra Dansk Blindesamfund får ca. 5 minutter til et oplæg. Herefter er det op til underviserne at styre dialogen mellem forældrene og repræsentanterne. Der er afsat 1 time og 15 minutter til programmet
Program	19.30 - 20.45 Oplæg fra Dansk Blindesamfunds repræsentanter: "At leve som voksen med en synsnedsættelse".
Praktisk forberedelse	Lav aftale med repræsentanter fra Dansk Blindesamfund, der ønsker at stille op som rollemodeller. Kontakt Mariann Lillemose på e-mail: mariann.lillemose@blind.dk
Indhold Kort introduktion	2- 3 repræsentanter fra Dansk Blindesamfund fortæller om sig selv, deres opvækst, skolegang, uddannelse og tilknytning til arbejdsmarkedet, samt om deres personlige holdning til, hvordan man som forælder, efter deres opfattelse, bør forholde sig til et barn med nedsat syn. Udover denne disposition er det frit for den enkelte repræsentant at fortælle om mere private forhold.
Læringsmål	<ul style="list-style-type: none"> • Forældrene opnår viden om, hvordan mestringsstrategier påvirker udviklingen af kompetencer hos børn med stærkt nedsat eller manglende syn. <p>Forældrene vil have mulighed for at opnå en dybere indsigt i mestringsstrategier, ved at få indblik i tilværelsen for en voksen med synsnedsættelse, og høre hvilke mestringsstrategier vedkommende selv benytter, og derved få et indblik i, hvordan han/hun ser på muligheder og udfordringer for børn med synsnedsættelse.</p>
Refleksion i grupper eller plenum	Forældrene får mulighed for dialog med hinanden, og underviserne om centrale temaer i oplæggene.

2.3.f Program for børn, Sociale og personlige kompetencer

Form	<p>Der er ikke på forhånd planlagt et decideret program for aftenen. Børnene skal selv, med hjælp fra underviserne, iværksætte leg og samvær med hinanden, vælge at deltage i forældrenes program eller gå i seng, alt efter interesse og behov.</p> <p>Der er afsat 1 time og 15 minutter til programmet.</p>
Program	19.30 - 20.45
Praktisk forberedelse	<ul style="list-style-type: none"> • Medbring et udvalg af spil o.l.
Brug af materialer	<ul style="list-style-type: none"> • Spil. • Bøger til oplæsning. • Papir og tuscher.
Indhold Kort introduktion	Der kan på forhånd aftales sengetid med forældrene. Børnene informeres om, at der er fri leg, men at de voksne er der, hvis man får brug for det.
Læringsmål	<ul style="list-style-type: none"> • Hvordan børn med stærkt nedsat eller manglende syn, kan udvikle personlige og sociale kompetencer. <p>Den frie leg træner børnenes evne til, og viden om, at træffe personlige valg og tage initiativ.</p>

2.4 Den tredje kursusdag: 2.4.a Program for forældre, Sociale og personlige kompetencer

Form	<p>Forældrene placeres i grupper på 4 – 6 personer omkring et bord. Der veksles mellem oplæg, video og refleksion i grupperne.</p> <p>Der er afsat i alt 1 time og 55 minutter til programmet inkl. pauser.</p>
Program	<p>09.00 – 09.25 Introduktion til sociale færdigheder/ kompetencer og de 3 kategorier (oplæg).</p> <p>10.25 – 10.40 Oplæg om handling - at gøre.</p> <p>09.40 – 10.05 Oplæg om personlig drivkraft - at ville.</p> <p>10.05 – 10.15 Pause.</p> <p>10.15 – 10.30 Oplæg om viden – at vide.</p> <p>10.30 – 10.40 Video "God fritid".</p> <p>10.40 – 10.50 Refleksion i grupperne.</p> <p>10.50 – 10.55 Pause.</p>
Praktisk forberedelse	<ul style="list-style-type: none"> • Lokalet indrettes, så forældrene kan sidde i grupper. • Teknisk udstyr klargøres, så der kan vises video og evt. PowerPoint præsentation. • Whiteboard, tavle eller flipover benyttes til opsamling.
Brug af materialer	<ul style="list-style-type: none"> • PowerPoint præsentationer. • Videoen "God fritid" fra Dansk Blindesamfunds hjemmeside. • Whiteboard, tavle eller flipover.
Indhold Kort introduktion	Underviseren giver en kort introduktion til sociale -og personlige kompetencer, og de tre kategorier på baggrund af det teoretiske materiale (se afsnit 1.3).
Læringsmål	<ul style="list-style-type: none"> • Forældrene opnår viden om sociale og personlige kompetencer hos børn med stærkt nedsat eller manglende syn, og gerne med fokus på eget barn.

Introduktion til sociale færdigheder/kompetencer	<p>Oplægget om sociale færdigheder, samt sociale og personlige kompetencer, behandles ud fra tre overordnede kategorier: handling, personlig drivkraft og viden. Efter den korte introduktion gennemgås de tre kategorier med hvert deres oplæg (oplæg 1,2 og 3), der underbygges af illustrative eksempler og evt. video. Afhængigt af deltagertal, gives der mulighed for refleksion i grupperne eller i plenum.</p> <p>Sociale kompetencer kan opdeles i tre overordnede kategorier:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Handling – at gøre • Personlig drivkraft – at ville • Viden – at vide
Illustrativt eksempel 1	<p>Underviseren uddeler "Karen" (bilag 7), og læser den herefter højt for forældrene.</p> <p>Karen har svært ved både at ville, vide og gøre.</p>
Oplæg 1 - om handling	<p>Underviseren skal holde nedenstående korte oplæg om det at gøre. Her skal handleaspektet defineres, som det der gøres, og som derfor umiddelbart kan observeres.</p> <p>ADL, orienterings- og mobilityfærdigheder, svarende til alder og udvikling, er en forudsætning for at kunne gøre eller handle, og indgå i et ligeværdigt samspil med jævnaldrende. Det uselvstændige barn, som har brug for hjælp til mange praktiske ting, bliver betragtet og behandlet som yngre, end det er, og det kan påvirke forventningerne i det sociale samspil. Tilegnelse af hverdagslivets praktiske færdigheder er en vigtig forudsætning for at udvikle selvtillid og selvværd.</p> <p>Dette aspekt kan ofte splittes op i overskuelige delelementer, som kan synliggøre selve den konkrete handling i en bestemt kontekst (Pedersen, 2012).</p>
Illustrativt eksempel 2	<p>Underviseren læser "Marie" (bilag 7) højt for forældrene.</p>

Oplæg 2 - om personlig drivkraft	<p>Underviseren skal holde nedenstående korte oplæg om det at ville. Personlig drivkraft er det, som får en til at fortsætte. Det handler om at være motiveret til at indgå i sociale sammenhænge. Her bliver personens selvværd vigtigt, da der ofte er en sammenhæng mellem den personlige drivkraft og oplevelsen af at kunne mestre (Metner og Storgård 2007).</p> <p>En grundforudsætning for at udvikle sociale kompetencer er, at være nysgerrig og opsøgende (Pedersen, 2012). Mange børn med nedsat syn har problemer på dette område, idet synsudsættelsen giver dem begrænsede muligheder for at overskue en social situation. Der kan ligeledes være en tendens til, at synsudsættelsen allerede på de tidlige udviklingstrin, hæmmer barnets interesse for ting i omverdenen. Det er vanskeligt at opsøge noget, man ikke ved, er til stede. Disse faktorer kan være en medvirkende årsag til, at mange børn med nedsat syn betegnes som tilbageholdende.</p> <p>Underviseren kan læse mere i: Metner, Lene og Storgård, Peter (2007). Social Kompetence, samt i Pedersen, Jette og Mortensen, Elsebeth (2012). <i>Rapport fra socialt kenderseminar for elever, der har benyttet Synscenter Refsnæs` tilbud</i></p>
Illustrativt eksempel 3	<p>Underviseren læser "Niels" (bilag 7) højt for forældrene</p>
Pause	
Oplæg 3 - om Viden	<p>Underviseren skal holde nedenstående korte oplæg om det at vide. Viden er de kundskaber, eller den viden, der kræves for at magte en social kontekst på en kompetent måde. Det at have viden om, hvordan man agerer i en bestemt social kontekst. Det er viden om mentale processer, såsom andres tanker og intentioner (Metner og Storgård 2007).</p> <p>At kunne løse opgaver sammen med andre, og indgå i ligeværdige samspil kræver, at man er i stand til at leve sig ind i, hvordan andre har det, samt har indsigt i sine egne behov og kompetencer. Dette er generelt funktioner, mange børn med synsudsættelser har vanskeligt ved at mestre. Gennem praktisk arbejde i synsverdenen møder</p>

	<p>vi børn, der har problemer med at fungere socialt. Børnene fortæller ofte, at de føler sig anderledes end andre børn, og at deres kammerater ikke forstår dem. De synes ikke, det er rart at være sammen med mange børn, og kan ikke fordrage at deltage i gruppearbejde.</p> <p>På det personlige plan spiller kommunikation en central rolle. Med kommunikation menes både de sproglige og ikke-sproglige signaler (mimik og kropssprog) den svagsynede udsender, og de signaler omverdenen sender. Sidstnævnte kan være svære at opfange. I de senere år har der været arbejdet bevidst med svagsynedes viden om, og brug af mimik og kropssprog. Dette arbejde har betydet, at mange har fået en øget livskvalitet. Underviseren kan læse mere i Metner, Lene og Storgård, Peter (2007). Social Kompetence.</p>
Illustrativt eksempel 4	Underviseren læser "Morten" (bilag 7) højt for forældrene.
Video: "God fritid"	<p>På videoen fortæller to blinde piger om hvordan de bruger deres fritid, og om deres syn på det at have henholdsvis blinde- og seende venner.</p> <p>Underviseren kan finde videoen på Dansk Blindesamfunds hjemmeside www.oejenaabner.dk</p> <p>Refleksion i grupperne, på baggrund af oplæg, video og illustrative eksempler</p>
Pause	

2.4.b Program for forældre, Forberedelse af hjemmeopgave

Form	<p>Forældrene sidder sammen i par, eller sammen med en anden enlig forælder/ omsorgsperson, hvis de er alene af sted. De skal sidde ved et bord.</p> <p>Der er afsat i alt 50 minutter til programmet.</p>
Program	<p>10.55 - 11.05 Introduktion og instruktion til det videre arbejde med "Vægtstangsmappen".</p> <p>11.05 - 11.45 Forældrene arbejder med at prioritere, og finde konkrete handlemuligheder evt. i samarbejde med en synskonsulent/ underviser.</p>
Praktisk forberedelse	<ul style="list-style-type: none"> Lokalet indrettes, så forældrene kan sidde sammen i par, eller sammen med en anden enlig forælder, hvis de er af sted alene. De skal sidde ved et bord. Teknisk udstyr klargøres, så der kan vises PowerPoint præsentationer, overheads eller plancher. Der kopieres "opsamlingskemaer" til hvert forældrepar (se bilag 9). Undervisere står til rådighed for forældrene, når de skal prioritere og indkredse hjemmeopgaven.
Brug af materialer	<ul style="list-style-type: none"> Forældrene medbringer vægtstangsmappen, som de udfyldte dagen før. Opsamlingskemaer.
Indhold Kort introduktion	Der gives en indledende introduktion til det videre arbejde med vægtstangsmappen. Forældrene bearbejder og prioriterer, hvilke emner og områder de kunne tænke sig at arbejde videre med. Sammen med en af underviserne drøfter de, hvordan det kan realiseres i praksis.

Læringsmål	<ul style="list-style-type: none"> Forældrene opnår viden om samspil i familier med børn med stærkt nedsat eller manglende syn, gennem praktiske øvelser <p>Forældrene får bragt den erhvervede viden i spil, således at den kan overføres til praksis ved hjælp af den konkrete hjemmeopgave.</p>
Instruktion til Vægtstangsmappen	Opsamlingskemaet vises på overhead, PowerPoint eller planche og det demonstreres, hvorledes det skal udfyldes.
Arbejde med vægtstangsmappen	<p>Forældrene tager udgangspunkt i det vægtstangsskema, de har udfyldt dagen i forvejen.</p> <p>De finder de emner, hvor de hver især har afkrydset de største værdier (4, 3, 2 eller 1).</p> <p>De emner, hvor forældrene har de største værdier, skrives ind i opsamlingskemaet. Hvis forældrene har afkrydset et tal til højre for balancepunktet (eftergivende), skrives tallet i højre kolonne i opsamlingskemaet. Hvis forældrene har afkrydset et tal til venstre for balancepunktet (kravstillende), skrives tallet i venstre kolonne i opsamlingskemaet (se bilag 9).</p> <p>Forældrene drøfter, hvad der ligger til grund for de værdier, de har krydset af, og årsagerne til, at værdierne eventuelt er forskellige.</p> <p>Derefter beslutter de, om der er nogen af de oplyste emner, de kunne tænke sig at gøre noget ved. Hvorfor – hvorfor ikke?</p> <p>Endelig udvælger forældrene 1-2 emner, som de helt konkret har tænkt sig at ændre på. De drøfter, eventuelt sammen med en af underviserne, hvordan det i praksis ville kunne realiseres.</p>
Dialog med børnene	<p>Efter frokostpausen indvies børnene i disse drøftelser og valg.</p>

2.4.c Program for børn, Forberedelse af hjemmeopgave

Form	<p>Indholdet tager afsæt i samme teoretiske grundlag, som programmet for forældrene. Opsamling, refleksion over og evaluering af de foregående dages indhold og forløb. Familie kufferten med indhold inddrages. Herefter skal børnene selv vælge og igangsætte deres leg.</p> <p>I børnegruppen kan der være stor spredning i alder og funktionsniveau. Aktiviteterne udvælges og tilrettelægges derfor med hensynstagen til børnegruppens sammensætning, så alle oplever dem som vedkommende, samtidig med, at alle kan deltage, omend på hver deres niveau. I dette programpunkt kan nogle af aktiviteterne med fordel foregå med store og små sammen, hvor de yngre elever kan lære af/ få hjælp fra de store – og omvendt. Ved andre aktiviteter vil det være relevant at opdele de seende og svagsynede børn, eller blot opdele dem i mindre blandede grupper.</p> <p>Der er afsat i alt 2 timer og 45 minutter til programmet inkl. pauser. Varigheden af de enkelte punkter kan dog lægges helt fast på forhånd, da det er vigtigt at fornemme om børnene er med.</p>												
Program:	<table border="0"> <tr> <td>09.00 – 09.25</td> <td>Tale om det vi har oplevet sammen.</td> </tr> <tr> <td>09.25 – 09.50</td> <td>Udvælgelse af det deltagerne gerne vil fortælle deres forældre om.</td> </tr> <tr> <td>09.50 – 10.15</td> <td>Forberedelse af præsentationen.</td> </tr> <tr> <td>10.15 – 10.40</td> <td>Eventuel færdiggørelse af rollespil, tegning eller kuffert fra dagen før.</td> </tr> <tr> <td>10.40 – 11.00</td> <td>Kanon/stomp fra 1 kursusdag øves igennem.</td> </tr> <tr> <td>11.00 – 11.45</td> <td>Leg.</td> </tr> </table> <p>NB. Der indlægges pauser efter behov.</p>	09.00 – 09.25	Tale om det vi har oplevet sammen.	09.25 – 09.50	Udvælgelse af det deltagerne gerne vil fortælle deres forældre om.	09.50 – 10.15	Forberedelse af præsentationen.	10.15 – 10.40	Eventuel færdiggørelse af rollespil, tegning eller kuffert fra dagen før.	10.40 – 11.00	Kanon/stomp fra 1 kursusdag øves igennem.	11.00 – 11.45	Leg.
09.00 – 09.25	Tale om det vi har oplevet sammen.												
09.25 – 09.50	Udvælgelse af det deltagerne gerne vil fortælle deres forældre om.												
09.50 – 10.15	Forberedelse af præsentationen.												
10.15 – 10.40	Eventuel færdiggørelse af rollespil, tegning eller kuffert fra dagen før.												
10.40 – 11.00	Kanon/stomp fra 1 kursusdag øves igennem.												
11.00 – 11.45	Leg.												
Praktisk forberedelse	<ul style="list-style-type: none"> Foregår i samme rum som dagen før, hvor børnene efterhånden er kendte og trygge. 												

Brug af materialer	<p>Alt efter hvilke aktiviteter man vælger, kan der blive brug for følgende:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Udklædningsgenstande • Papir og skrive/tegneredskaber • Karton i forskellige farver • Saks/lim • iPad • Familiekuffert
Indhold: Kort introduktion	<p>Børnene orienteres om, hvad der skal ske.</p>
Læringsmål	<ul style="list-style-type: none"> • Hvordan børn med stærkt nedsat eller manglende syn, kan få større indsigt i samspillet i familien • Hvordan børn med stærkt nedsat eller manglende syn, kan udvikle personlige og sociale kompetencer • Hvordan børn med stærkt nedsat eller manglende syn, kan bidrage til drøftelser i familien • At alle, børn som voksne, møder udfordringer <p>Når børnene sætter ord på og forholder sig til situationer og oplevelser omkring sig selv som individ og som en del af familien, forberedes de på at kunne deltage i drøftelser i familien. Samtidig kan de, gennem Familieudfordringen, have opnået større forståelse af, at alle mennesker, med eller uden synsnedsættelser, møder udfordringer i hverdagen. Under deres refleksioner, over den viden de har opnået, forbereder de sig på at fortælle deres forældre om deres erfaringer. Her øver de sig på at træffe personlige valg, tage initiativ og samarbejde.</p> <p>Tale om det vi har oplevet sammen</p> <ul style="list-style-type: none"> • Tankerejse gennem gårsdagens familieudfordring • Snak i grupper om hvad man synes, der var sjovt, svært eller overraskende, med efterfølgende kobling til indholdet i familiekufferterne

	<p>Udvælgelse af det, børnene gerne vil fortælle deres forældre</p> <p>Det er vigtigt, at underviseren understøtter børnene i udvælgelsen, på en sådan måde, at de (underviserne) ikke bliver bestemmende. Udvælgelsen foregår på baggrund af tankerejse og refleksion (se ovenstående), og konkretiseres i dialog med underviser.</p> <p>Forberedelse af præsentation</p> <p>Underviseren hjælper hvert barn med at forberede sig på, hvordan de vil fortælle deres forældre om kuffertens indhold.</p>
Idékatalog	<p>Man vil ikke kunne nå alle aktiviteterne, men bør vælge de mest egnede ud. Der tages hensyn til deltagernes syn, alder og kompetencer</p> <ul style="list-style-type: none"> • Fællesplanche (evt. taktil) • iPad videooptagelse. Optagelserne kan efterfølgende vises for andre (evt. på opfølgingsdagen) <p>Færdiggørelse af rollespil, tegning, kufferter fra dagen før.</p> <p>Kanon/stomp fra 1 kursusdag øves igennem.</p> <p>Fri leg.</p>

2.4.d Fællesarrangement med afrunding og evaluering

Form	Fælles instruktion. Derefter er forældre og børn sammen i familiegrupper, med henblik på gensidig udveksling og drøftelse, der fører til valg af en hjemmeopgave. Underviserne tilbyder sparring undervejs. Derefter afrunding og evaluering Der er afsat 1 time til programmet.
Program	12.25 - 12.30 Børnene optræder med kanon/stomp 12.30 - 13.15 Familierne fortæller hinanden om, hvad de er nået frem til 13.15 - 13.30 Afrunding og evaluering
Praktisk forberedelse	<ul style="list-style-type: none"> • Der skal være mulighed for fælles instruktion, og derefter for at familierne kan sætte sig i grupper. • Kopier evalueringsskemaer. • Tjek børnenes iPad optagelser fra dagen før.
Brug af materialer	<ul style="list-style-type: none"> • Familie kufferterne skal medbringes. • Papir og blyant.
Indhold Kort introduktion	Hele gruppen informeres om, at de på skift skal fortælle deres familie om det, de har lavet og oplevet. Herefter skal hver familie forsøge, at finde på noget, som de ønsker at arbejde videre med, når de kommer hjem. Undervisere vil stå til rådighed, hvis der er behov for sparring.
Læringsmål	<ul style="list-style-type: none"> • At opnå viden om balancen mellem omsorg og udfordring i forhold til børn med stærkt nedsat eller manglende syn • At opnå viden om samspillet i familier med børn med stærkt nedsat eller manglende syn gennem praktiske øvelser

	<ul style="list-style-type: none"> • At opnå viden om, hvordan børn med stærkt nedsat eller manglende syn, kan få større indsigt i samspillet i familien • At opnå viden om, hvordan børn med stærkt nedsat eller manglende syn, kan bidrage til drøftelser i familien. • Når familierne får indsigt i hinandens oplevelser, undervisning og ønsker, kan de indgå en fælles aftale om, hvad de ønsker at arbejde videre med derhjemme.
Gruppearbejde i familierne	Børnene præsenterer familiekuften for deres forældre. Forældrene præsenterer deres emner og ideer for børnene. Familien vælger, hvad de ønsker at arbejde med derhjemme, og hvordan de vil gøre det. Dette skrives ned og lægges i kufferten.
Afrunding og evaluering	Underviserne samler op på kursusforløbet. Sidste punkt på dagsordenen er, at forældrene udfylder et evalueringsskema for kurset, der viser hvilke ting de har været tilfredse med, og hvilke der eventuelt kunne ændres/rettes til (se bilag 10).
	

2.5 Opfølgingsdag

<p>Form</p>	<p>Opfølgingsdagen organiseres som gruppearbejde i familien med efterfølgende plenum, videooptagelser fra selve kursusforløbet, miniforedrag med eksempler fra kursusforløbet, samt "julekort-skrivning – år 2028", der skal vise et forventeligt fremtidsbillede.</p> <p>Under gruppearbejdet sættes 2-3 familier sammen i hver gruppe.</p> <p>Der er afsat i alt 6 timer og 15 minutter til programmet inkl. pauser.</p>
<p>Program</p>	<p>10.00 - 10.15 Velkomst m/kaffe etc.</p> <p>10.15 - 11.00 Videooptagelser fra kursusforløbene.</p> <p>11.00 - 12.00 Gruppearbejde – 2-3 familier sammen.</p> <p>12.00 - 13.00 Frokostbuffet.</p> <p>13.00 - 13.30 Plenum – færdiggørelse af gruppearbejdet fra før frokost 3 vigtige pointer fra hver gruppe nedskrives.</p> <p>14.15 - 15.00 Opsamling og afrunding af de teoretiske begreber sat i sammenhæng med forløbet af kurset.</p> <p>15.00 - 15.30 Julekort 2028. Familiens håb og forventninger for fremtiden.</p> <p>15.30 - 16.00 Afslutning med en uformel diskussion om fremtiden for børnene og evt. netværksdannelser.</p> <p>16.00 - 16.15 Mundtlig fælles bearbejdning af familiernes evalueringsskemaer i plenum.</p>
<p>Praktisk forberedelse</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Underviserne skal inden opfølgingsdagen have bearbejdet de skriftlige evalueringsskemaer, familierne udfyldte under selve kursusforløbet. • Videooptagelser fra kurset skal være redigeret og klar til fremvisning. Disse skal være repræsentative for hele kursusforløbet, og så vidt muligt, skal alle deltagende familier optræde på optagelserne. Der må meget gerne være indhold, man kan grine af sammen. Formålet er at genopfriske atmosfæren fra kurset.

	<ul style="list-style-type: none"> • Underviserne skal også sørge for, at der foreligger trykte julekort til fremtidsbilledet. Endvidere skal der være adgang til brug af flipovers. • Familierne skal have programmet tilsendt en uge før selve dagen.
<p>Brug af materialer</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Flipover • Projektør til videofremvisning • Julekort med fotocollage fra selve kursusforløbet • Redigeret video fra kurset
<p>Indhold Kort introduktion</p>	<p>På opfølgingsdagen deltager kun forældrene, idet familiekursuskonceptet har fokus på forældrene, som de primære aktører. Børnene deltog i de konkrete familieudfordringer, som en naturlig del af den pædagogiske proces, når der ud fra en systemisk betragtning skal beskrives og reflekteres over sociale familierelationer.</p>
<p>Læringsmål</p>	<ul style="list-style-type: none"> • At give forældrene viden om, hvordan de kan understøtte udviklingen af personlige og sociale kompetencer hos børn, med stærkt nedsat eller manglende syn. <p>På opfølgingsdagen understøttes det overordnede læringsmål ved at videreudvikle og forankre den viden, forældrene måtte have fået om kompetenceunderstøttelse. Der vil endvidere blive fokuseret på, at forældrene kan have lyst til at indgå i netværk med andre familier med samme udfordringer.</p>
<p>Video fra kursusforløbet</p>	<p>Underviserne viser den redigerede video. Der foregår en fælles dialog om kursets forløb, på baggrund af denne. Det vil være svært på forhånd at definere rammer og emner for dialogen, da videoen vil være forskellig fra gang til gang.</p>
<p>Oplæg</p>	<p>Grupperne får udleveret et oplæg til intern diskussion: Hvilken udvikling eller forandring har I oplevet siden kursusforløbet:</p> <ul style="list-style-type: none"> • For søskende i familien? • For barnet med nedsat syn?

